

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський державний університет харчування та торгівлі

О.А. Кулініч

О.В. Нікітіна

Основи економічної теорії

Тестовий тренінг

для самостійного вивчення дисципліни

для студентів напрямів підготовки

6.030601 «Менеджмент», 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»

Схвалено навчально-методичною комісією
факультету менеджменту

Харків 2012

УДК 330.101(075.8)
ББК-65.01

Рецензенти:

канд. екон. наук, професор Т.О. Сидорова
канд. екон. наук, професор Т.В. Андросова

Кулініч О.А. Основи економічної теорії [текст]: тестовий тренінг Ч. 1/ О.А. Кулініч, О.В. Нікітіна – Х.: ХДУХТ, 2012. – с. 100

Тестовий тренінг удосконалює методичний інструментарій та дозволяє використовувати системний підхід до самостійного вивчення матеріалу з дисципліни „Економічна теорія”. Основні теоретичні поняття економіки, цілі та інструменти державного регулювання, концептуальні засади транзитивної економіки України, що представлені у темах тренінгу, є підґрунтям формування професійних навичок майбутніх спеціалістів у сфері економічної діяльності. Зміст тестового тренінгу містить тестові завдання різної складності, індивідуальні творчі завдання, питання для самоконтролю і дискусій, вправи, задачі, словник основних понять та економічних законів, рекомендовану літературу. Видання призначено для студентів факультету менеджменту.

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту протокол № 3 від „5” жовтня 2012 р.

© О.А. Кулініч,
О.В. Нікітіна, 2012
© Харківський державний
університет харчування
та торгівлі, 2012

ЗМІСТ

Вступ	4
Система умовних позначень	6
Навчальна програма курсу «Економічної теорії» за змістовим модулем «Основи загальних положень теоретичної економіки»	7
Тема 1.1. Предмет і функції економічної теорії	10
Тема 1.2. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів	14
Тема 1.3. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси	18
Тема 1.4. Економічна система суспільства. Відносини власності	28
Тема 1.5. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція	36
Тема 1.6. Теорія грошей	47
Тема 1.7. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	57
Словник основних понять та економічних законів	75
Навчально-методичні матеріали дисципліни	90

ВСТУП

Економічна теорія як фундаментальна наука безперервно розвивається — формуються нові наукові школи та напрями досліджень, зазнають логічної довершеності економічні концепції, уточнюються або відкидаються як такі, що не витримали випробування практикою, теоретичні постулати. Особливих якісних змін зазнають теоретичні дослідження економічного життя суспільства на етапі трансформаційних перетворень, оскільки виникає потреба не лише у теоретичному осмисленні нових реалій, а й у необхідності підготувати суб'єктів господарювання, суспільство в цілому до нових умов економічної співпраці.

Поглиблення розуміння природи суб'єкта економічної діяльності і законів його діяльності поступово формує нову предметну сферу економічної теорії, зумовлену реальною тенденцією зміщення пріоритетів, — з багатства економічного на багатство соціальне, гуманістичне. Провідною складовою цього багатства постає людина як особистість і як найвища цінність. Усе це зумовлює розширення проблематики економічних досліджень на основі виокремлення людського капіталу як визначального фактора та результату розвитку соціально-економічних систем.

Зі становленням ринкових відносин в Україні та її інтеграцією в європейські економічні, фінансові та банківські структури постає нагальне питання підвищення рівня економічної освіти, зростання потреби в спеціалістах з високим рівнем підготовки в галузі економічних знань.

Запропонований тестовий тренінг охоплює широке коло проблемних питань, пов'язаних з загальними засадами теорії економічного розвитку суспільства, теоретичними основами ринкової економіки, закономірностями розвитку світового господарства, теоретичними аспектами ринкової трансформації економіки України, державним регулюванням національної економіки.

Предметом "Економічної теорії" є закономірності розвитку економічних систем, економічні закони та принципи їх функціонування, дії людей, спрямовані на ефективне господарювання за умов обмежених економічних і природних ресурсів, особливості сучасних перетворень економіки України, процеси глобалізації економічного життя суспільства.

Мета дисципліни - формування у майбутніх менеджерів глибоких економічних знань, логіки сучасного економічного мислення і економічної культури, адекватних сучасним умовам, навчання студентів базовим методам аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою професійною діяльністю.

Тестовий тренінг складено на основі нормативної робочої програми з дисципліни "Економічна теорія". Структура тестового тренінгу побудована на матеріалі першого змістового модулю «Основи загальних положень теоретичної економіки» і за всіма темами однотипна.

Передусім в тестовому тренінгу запропоновано три варіанти тестових завдань:

- тести з однією правильною відповіддю;
- тести з декількома правильними відповідями;
- тести на побудову алгоритму.

В останньому випадку завдання видається у вигляді питання або пропозиції зробити дії у визначеній послідовності. Таким чином, студентів пропонується скласти алгоритм розв'язку задачі, пронумерувавши свої дії у визначеній послідовності: 1, 2, 3 і т.п.

Істотною відмінністю запропонованого тестового практикуму з економічної теорії від аналогічних видань є наявність тестів, що пропонують скласти визначену послідовність дій. Тим самим даний тестовий тренінг у максимальному ступені наближає економічну теорію до господарської практики.

Використання тестів у навчальному процесі має на меті з'ясувати ступінь засвоєння матеріалу студентами (знання визначень, формул, зміст визначених процесів і т.д.), уміння вирішувати стандартні ситуації, а також здатність мислити на основі вивченого розділу дисципліни. Тому всі тестові завдання такого виду умовно розділені на чотири групи:

- 1) Тести на знання визначень, законів, формул, базових концепцій.
- 2) Тести на розв'язок стандартних ситуацій. Звичайно такий тест або прямо пов'язаний з відповідним фрагментом конспекту лекцій, підручника, або для відповіді на нього необхідно розв'язати невелику задачу.
- 3) Тести на уміння пов'язувати явища, події, а також на виявлення характеру взаємозв'язку двох показників.
- 4) Тести найвищого рівня складності, що розвивають уміння мислити не стандартно або приймати рішення в нестандартних ситуаціях. Такі більш складні завдання вимагають міркування, а отже, глибокого розуміння взаємозв'язку різних показників, взаємодії суб'єктів фондового ринку. Щоб правильно відповісти на такі тести, необхідно добре вивчити відповідні розділи навчального курсу.

Тестові завдання починаються з більш простих тестів — з одною правильною відповіддю, потім переходять до більш складних — з декількома правильними відповідями і, нарешті, пропонують скласти алгоритм дій або хронологічну послідовність.

Найбільш складні завдання — «Проблемні питання для дискусій», що вимагають від студентів глибокого розуміння сутності логічного протиріччя й уміння знайти вихід з нього, та «Індивідуальні теоретичні завдання», рішення яких вимагає самостійної оцінки конкретної ситуації, з'ясування наявних в економіці зв'язків і відносин, уміння їх аналізувати і розуміти характер економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності. Включені в структуру кожної теми тренінгу ці види завдань вимагають особливої підготовки. Деякі з них (найпростіші) сформульовані як питання для самоперевірки.

Схема роботи із тестовим тренінгом припускає також виконання найпростіших завдань — вправ і задач у тих темах, в яких вони є. Їхня черговість має внутрішню логіку, оскільки, зі зростанням номера задачі, збільшується її складність.

У заключній частині тренінгу містяться пояснення основних категорій і законів економічної теорії. У разі потреби, в цій частині можна знайти підказку правильного ходу розв'язку при затрудненнях.

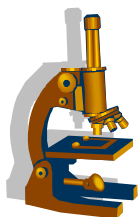
Для ПОЛЕГШЕННЯ ОРІЄНТАЦІЇ У ПРЕДСТАВЛЕНОМУ МАТЕРІАЛІ ВВЕДЕНА СИСТЕМА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Тестові завдання з одною правильною відповіддю

Тестові завдання, що мають кілька правильних відповідей

Завдання на визначення послідовності понять

Індивідуальні теоретичні завдання

Проблемні питання для дискусій

Завдання для виконання практичної роботи

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

«ОСНОВИ ЗАГАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Тема 1.1. Предмет і функції економічної теорії.

1. Виникнення, основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні економічні напрями. Розвиток економічної думки в Україні.

1. Предмет економічної теорії, його трактування різними школами економічної теорії. Складові частини сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія.
2. Економічні категорії та економічні закони. Система економічних законів. Пізнання та використання економічних законів.
3. Функції економічної теорії. Творчий характер економічної теорії. Економічна теорія та формування сучасного економічного мислення в умовах переходу до ринкової економіки.
4. Економічна теорія – наукова основа економічної політики держави. Взаємозв'язок економічної теорії, економічної політики та господарської практики.

Література: (1) с.5-14, 24-31; (2) с.5-20; (4) с.9-33.

Тема 1.2. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів.

1. Специфіка соціально-економічних досліджень.

Усвідомлення економічних законів на макро- та мікрорівні.

2. Наукова абстракція. Єдність абстрактного і конкретного. Діалектичний метод. Аналіз та синтез. Якісний та кількісний аналіз. Системність та єдність логічного та історичного аналізу. Методи індукції та дедукції.

2. Методи економіко-математичного гіпотетичного моделювання та графічних зображень.

Література: (1) с.5-14; (2) с.9-12; (4) с.25-30.

Тема 1.3. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси.

1. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Мета економічної діяльності суспільства. Споживання - мета та кінцева стадія суспільного виробництва.

2. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства. Обмеженість ресурсів. Межа виробничих можливостей.

3. Економічні потреби та їх класифікація. Закон зростання потреб. Корисність продукту.

4. Економічний інтерес, його об'єкт, функція. Єдність і протиріччя інтересів економічних суб'єктів та шляхи їх розв'язання.

Література: (1) с.25-31; (2) с.21-44; (4) с.41-48.

Тема 1.4. Економічна система суспільства. Відносини власності.

1. Формацийний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Етапи розвитку та гуманістична спрямованість цивілізаційного процесу.

2. Економічна система: її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як основа економічної системи. Суспільний поділ праці і структура продуктивних сил.

Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Структура економічної системи. Соціально-економічні відносини, організаційно-економічні і техніко-економічні відносини.

3. Типи і еволюція економічних систем. Формацийний та загальноцивілізаційний підходи до типізації суспільства.

4. Власність як економічна категорія.

Відносини власності на засоби виробництва, їх структура та місце в системі виробничих відносин. Відносини привласнення. Володіння, користування розпорядження власністю. Власність та форми розподілу, обміну та споживання. Власність та господарський механізм.

5. Форми власності та їх історичний розвиток. Об'єктивна необхідність різноманітних форм власності в сучасній економіці. Приватна власність. Колективна, акціонерна власність. Суспільна та державна власність. Взаємозв'язок форм власності.

6. Основні проблеми організації процесу виробництва у різних економічних системах. Різноманіття типів і видів власності – основа сучасної економіки.

Література: (1) с.37-50, с. 148-161; (2) с.45-74; (4) с.62-83, с.94-107.

Тема 1.5. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція.

1. Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Суспільне виробництво і відтворення. Основні фактори виробництва. Ефективність виробництва та її соціальні та економічні показники.

2. Форми суспільного господарства. Натуральне та товарне господарство. Товарне господарство - розвинена форма економічної діяльності, його роль в різних економічних системах.

3. Закони товарного господарства. Товар та його властивості. Величина вартості товару. Двоїстий характер праці, яка втілена в товарі. Протиріччя між приватним та суспільним характером праці.

4. Вартість і ціна: альтернативні теорії.

Література: (1) с.75-79; (2) с.94-101; (4) с. 119-127.

Тема 1.6. Теорія грошей.

1. Гроші як субстанціональна категорія ринкового господарства та розвинута форма товарних відносин. Концепції виникнення та суті грошей. Розвиток сфери обміну та форм вартості. Виникнення та сутність грошей. Еволюція функцій грошей.

2. Грошові системи та їх особливості в сучасних умовах. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні.

3. Закони товарно-грошового обігу. Інфляція: сутність, причини, форми проявлення та соціально-економічні наслідки.

Література : (1) с. 79-84; (2) с. 102-116; (4) с. 127-151.

Тема 1.7. Ринкова економіка: суть, функції і структура.

Суб'єкти ринкової економіки.

1. Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Ринкова економіка як система. Поняття "ринок, "ринкова економіка". Умови функціонування ринку.

2. Сучасний ринок, його структура. Основні структурні елементи товарного ринку. Ринки предметів споживання і послуг, засобів виробництва, інформації. Фінансово-кредитний та валютний ринки.

3. Функції ринку. Ринковий механізм: вирішення основних господарських проблем. Елементарні основи теорії попиту та пропозиції. Ринкові ціни. Еластичність попиту та пропозиції. Ціна рівноваги.

4. Основні суб'єкти ринкової економіки. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин. Роль домогосподарств в економіці. Домогосподарства як постачальники ресурсів. Доходи домогосподарства. Витрати домогосподарства, розподіл витрат на особисте споживання, податки і заощадження. Місце домогосподарства в кругообігу продуктів, ресурсів і доходу.

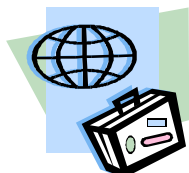
5. Держава як суб'єкт ринкового господарства.

Література: (1) с. с.88-97; с.274-290; (2) с.131-144; (4) 159-162 , с. 185-189.

Тема 1.1 ПРЕДМЕТ І ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

План лекції

1. Виникнення, основні етапи розвитку економічної теорії як науки.
2. Предмет економічної теорії, його трактування різними школами економічної теорії.
3. Економічні категорії та економічні закони.
4. Функції економічної теорії.

I. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і **виберіть одну правильну відповідь.**

1. **Виберіть найбільш правильне визначення предмета економічної теорії:**
 - а) економічна теорія вивчає принципи господарського поведіння людей;
 - б) економічна теорія вивчає діяльність людей у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання економічних благ в умовах альтернативності цілей і можливостей використання обмежених ресурсів;
 - в) економічна теорія вивчає економічні кризи, інфляцію та безробіття;
 - г) економічна теорія розглядає як змінюються відносини власності.
2. **Що з нижче перерахованого не стосується предмета економічної теорії?**
 - а) обмеженість ресурсів;
 - б) економічні відносини людей;
 - в) форми, що приймає людське поведіння, коли необхідно розпорядитися рідкими ресурсами;
 - г) доступність економічних благ.
3. **Вкажіть, які елементи належать до складу продуктивних сил:**
 - а) робоча сила і виробничі відносини;
 - б) засоби виробництва;
 - в) робоча сила і засоби виробництва?
4. **Що таке спосіб виробництва, виберіть правильне визначення:**
 - а) робоча сила та засоби виробництва;
 - б) продуктивні сили та надбудова;
 - в) продуктивні сили та виробничі відносини?
5. **Яке з визначень виробничих відносин правильне:**
 - а) відносини між людьми у процесі виробництва;
 - б) відносини власності;
 - в) відносини власності, розподілу та виробництва;
 - г) інше визначення?
6. **Яке з наведених положень найточніше:**
 - а) економічні закони виражають суть явища;
 - б) економічні закони виражають зв'язок між явищами;
 - в) економічні закони виражають суть економічного процесу?

7. Хто уперше ввів у науковий обіг термін «Політична економія»?

- а) К. Маркс;
- б) А. де Монкретьєн;
- в) Аристотель;
- г) Д. Риккардо;
- д) А. Сміт.

8. Що з перерахованого відрізняє економічні закони від законів природи?

- а) закони об'єктивні;
- б) закони можна пізнати;
- в) закони діють протягом визначеного історичного періоду;
- г) закони виражають істотний, внутрішньо необхідний зв'язок економічних явищ і процесів.

9. Що з перерахованого не може входити в поняття пізнання і правильного використання економічних законів?

- а) скасування деяких економічних законів;
- б) правильне формулювання вимог економічних законів;
- в) знаходження і впровадження в життя організаційно-господарських і адміністративних форм, що найбільш повно відповідають сутності даного закону.

10. Сучасна економіка України — це:

- а) ринкова економіка, що включає соціальну захищеність трудящих і гарантії нормальних умов існування для кожної людини;
- б) «дика» ринкова економіка без соціальних регуляторів і гарантій;
- в) традиційна економіка з деякими елементами ринкової інфраструктури;
- г) транзитивна економіка з елементами ринкових відносин і твердим державним регламентуванням багатьох аспектів господарської діяльності.

11. Яке з приведених положень правильно розкриває сутність економічної категорії?

- а) економічна категорія — це об'єктивно існуюче виробниче відношення;
- б) постійно повторювані, стійкі зв'язки між економічними явищами і процесами;
- в) розумова форма, теоретичне вираження реально існуючих виробничих відносин.

II. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і **виберіть кілька правильних відповідей.**

1. До функцій економічної теорії можна віднести:

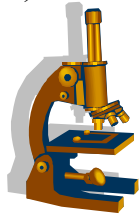
- а) пізнання економічних процесів і явищ у постійно мінливому світі;
- б) передбачення в області короткострокового і довгострокового економічного розвитку;
- в) правильний вибір при проведенні державної політики;
- г) аналіз економічних систем.

2. Які з нижче перерахованих шкіл економічної думки внесли свій внесок у сучасне визначення предмета економічної теорії?

- а) маржиналізм;
- б) меркантилізм;
- в) класична політична економія;
- г) неокласична політична економія;
- д) кейнсіанство;
- є) монетаризм;
- ж) марксизм.

3. Перші відомі спроби систематизації економічних знань почали:

- а) Т. Мен;
- б) Ксенофонт;
- в) Аристотель;
- г) Вольтер;
- д) Платон;
- е) Ф. Кене.

III. Сформуйте алгоритм, що дозволяє скласти визначену послідовність понять.

1. Складіть хронологічну послідовність виникнення шкіл економічної думки (поставте 1, 2, 3 і т.д.):

- маржиналізм;
- марксизм;
- класична політична економія;
- меркантилізм;
- школа фізіократів.

2. Складіть хронологічну послідовність виникнення основних напрямків сучасної економічної теорії (поставте 1, 2, 3 і т. д.):

- монетаризм;
- неокласичний напрямок економічної теорії;
- кейнсіанство;
- теорія раціональних очікувань.

3. Складіть хронологічну послідовність появи різних визначень предмета економічної теорії:

- наука про використання людьми рідкісних або обмежених виробничих ресурсів для виробництва різних товарів і послуг, їхнього розподілу й обміну між членами суспільства з метою споживання;
- наука про види діяльності, пов'язані з обміном і торгівлею між людьми (країнами);
- наука про багатство;
- наука про ведення домашнього господарства;

• наука про виробничі відносини між людьми, що складаються в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання життєвих благ на різних етапах розвитку людського суспільства.

4. Позначте послідовність виникнення різних розділів економічної теорії:

- макроекономіка;
- політична економія;
- мегаекономіка;
- мікроекономіка.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. Як Ви вважаєте, електроенергія належить до предметів чи засобів праці? Чому?
2. Наука виступає предметом чи засобом праці? Чому?
3. Технологія — це предмет чи засіб праці? Чому?
4. Наведіть приклади макроекономічних величин.
5. Наведіть приклади мікроекономічних величин.
6. Розкрийте структуру продуктивних сил.
7. Які функції виконує економічна теорія?
8. В чому особливість дії економічних законів?
9. Наведіть відмінність економічних законів від економічних категорій.
10. Місце економічної теорії у системі економічних наук.
11. Чим економічна теорія відрізняється від інших економічних наук?
12. Основні етапи розвитку економічної думки до XX сторіччя.
13. Марксизм: позитивні сторони і обмеженість цієї теорії.
14. Назвіть видатних українських економістів.
15. Що характеризує розвиток економічної науки в Україні у XX сторіччі?
16. До яких економічних шкіл та течій належать такі вчені: Д. Рікардо, Дж. Кейнс, М. Фрідмен, А. Монкрет'єн, Ф. Кене, А. Сміт, П. Самюельсон, К. Маркс, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт.

Проблемні питання для дискусій

1. У різноманітному житті людей важливу роль грають політичні інститути, діяльність великих особистостей, наукові відкриття, релігія тощо. Чому ж науковий підхід до пояснення суспільних процесів починається з вивчення суспільного виробництва?
2. Закони природознавства діють незалежно від того, чи є люди на землі, чи населена вона. Чи можуть економічні закони, що здійснюються лише в процесі діяльності людей, мати об'єктивний характер? Доведіть свою точку зору.

- б) інструментом для економічних прогнозів;
- в) комплексом економічних принципів;
- г) поясненням, як функціонує економіка та її окремі сектори.

6. Загальний рівень цін та безробіття вивчається в курсі:

- а) мікроекономіки;
- б) макроекономіки;
- в) менеджменту;
- г) міжнародних фінансів.

7. Нормативний аналіз – це:

- а) пояснення правильності чи помилковості економічних дій;
- б) пояснення і прогнозування економічних дій;
- в) вивчення законодавчих актів;
- г) правильна відповідь не наведена.

8. Яке із цих положень не має відношення до визначення предмету теоретичної економіки?

- а) ефективне використання ресурсів;
- б) необмежені виробничі ресурси;
- в) максимальне задоволення потреб;
- г) матеріальні і духовні потреби.

9. В якому із перерахованих випадків вивчення теоретичної економіки не має практичного значення?

- а) кожен відчуває вплив економіки і сам впливає на неї;
- б) кожен заробляє гроші, використовуючи свої знання і досвід в тих чи інших сферах діяльності. Теоретично економіка вчить студентів “вмінню жити”;
- в) кожен зустрічається з політичними проблемами, багато із яких пов’язані з економікою;
- г) кожен, хто розбирається в принципах функціонування економіки, здатний краще вирішувати власні економічні проблеми.

10. Економічна система вирішує наступні питання:

- а) що, де, для кого;
- б) що, як, для кого та які темпи зростання;
- в) коли, чому, де і хто;
- г) які причини безробіття та інфляції.

11. Якщо економічні узагальнення ґрунтуються на фактах, то такий метод аналізу є:

- а) описовим;
- б) гіпнотичним;
- в) дедуктивним;
- г) індуктивним.

12. Яка із перерахованих економічних цілей має точний кількісний вимір:

- а) економічна гарантія;
- б) повна зайнятість;
- в) економічна свобода;
- г) справедливий розподіл доходів.

13. Позитивна економічна теорія вивчає:

- а) «що є»;
- б) що повинно бути;
- в) позитивні тенденції в економічному розвитку;
- г) оціночні судження.

14. Використання припущень в економічному аналізі:

- а) змінює внутрішню логіку теорії або моделі;
- б) полегшує вирішення проблеми;
- в) робить модель більш реальною;
- г) збільшує кількість питань, які повинні бути включені до аналізу.

15. Якщо досліджується економіка як цілісна система, то це аналіз:

- а) мікроекономічний;
- б) макроекономічний;
- в) позитивний;
- г) нормативний.

16. Макроекономіка досліджує економічні процеси на рівні:

- а) підприємства.
- б) галузі виробництва.
- в) окремого ринку.
- г) національної економіки.

17. Основним методом економічних досліджень є:

- а) порівняльний аналіз.
- б) соціологічний.
- в) метод абстракції.
- г) моделювання.

18. Позитивна функція економічної науки спрямована на вивчення:

- а) фактичного стану економіки.
- б) шляхів подолання спаду виробництва.
- в) факторів економічного зростання.
- г) методів державного регулювання.

19. Нормативна функція економічної науки спрямована на обґрунтування:

- а) рекомендацій щодо подальшого економічного розвитку.
- б) економічної політики держави.
- в) наслідків економічної кризи.
- г) шляхів забезпечення економічного зростання.

II. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і виберіть кілька правильних відповідей.

1. Серед перерахованих нижче прийомів пізнання вкажіть ті, що властиві тільки методів економічної теорії:

- а) теорія ігор;
- б) аналогія;
- в) метод функціонального аналізу;

- г) проведення експерименту;
- д) метод наукової абстракції;
- є) метод граничного аналізу.

2. Вкажіть основні розділи економічної теорії:

- а) мікроекономіка;
- б) мегаекономіка;
- в) макроекономіка;
- г) нормативна економіка;
- д) політична економія;
- є) економічна політика.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. Чим відрізняється науковий рівень пізнання від буденного?
2. Взаємозв'язок між економічною теорією та економічною політикою.
3. В чому полягає важливість вивчення економічної теорії?
4. Наведіть приклад застосування методу аналізу та синтезу.
5. Наведіть приклад застосування методу індукції та дедукції.
6. Дайте приклад застосування методу єдності кількісного та якісного аналізу.
7. Показати на прикладі застосування методу єдності історичного та логічного аналізів.
8. Що таке наукова абстракція?
9. Основні напрями сучасної західної економічної науки.
10. Який із сучасних напрямів економічної науки найбільшою мірою передбачає державне регулювання економіки?

Проблемні питання для дискусій

1. Чи можливе існування єдиної економічної теорії для всіх країн і епох? Поясніть свою відповідь.
2. В чому, на Ваш погляд, складається принципова відмінність засобів пізнання в природознавстві й в економічній теорії? Обґрунтуйте висновок про те, що головним інструментом пізнання в економічній теорії є «абстрактне мислення».

Тема 1.3 **ЕКОНОМІЧНІ ПОТРЕБИ СУСПІЛЬСТВА.**
ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ

План лекції

1. Виробництво і споживання. Мета економічної діяльності суспільства.

2. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства.

3. Економічні потреби та їх класифікація. Закон зростання потреб. Корисність продукту.

4. Економічний інтерес, його об'єкт, функція. Єдність і протиріччя інтересів економічних суб'єктів та шляхи їх розв'язання.

I. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і виберіть одну правильну відповідь.

1. Економічні ресурси являють собою:

- а) реально втягнуті в процес виробництва ресурси;
- б) елементи, що можуть бути використані для виробництва економічних благ;
- в) виробючі ресурси;
- г) усі наявні на землі природні ресурси.

2. Що з перерахованого не входить до складу економічних ресурсів:

- а) капітал;
- б) робоча сила;
- г) земля;
- д) підприємницька здатність;
- е) інформація;
- ж) усі попередні відповіді правильні;
- з) усі попередні відповіді неправильні.

3. Рідкість економічних ресурсів означає:

- а) їхню недостатність для виробництва предметів розкоші;
- б) їхню недостатність для одночасного і повного задоволення потреб усіх членів суспільства;
- в) відсутність достатньої кількості ресурсів для 100% -го завантаження виробничих потужностей усіх підприємств.

4. Виділіть основну характеристику виробництва економічних благ:

- а) товарний характер виробництва;
- б) суспільний характер виробництва;
- в) виробництво благ для задоволення економічних потреб суспільства.

5. Що з перерахованого не входить до складу економічних ресурсів?

- а) інвестиційні товари;

- б) технології;
- в) час;
- г) земля;
- д) підприємницька здатність.

6. Чим економічне благо відрізняється від неекономічного?

- а) неекономічні блага є в будь-якій кількості, а економічні — в обмеженій;
- б) економічні блага є в будь-якій кількості, а неекономічні — в обмеженій;
- в) неекономічні блага, на відміну від економічних, не є засобом задоволення потреб.

7. Розподіл суспільного продукту на необхідний і додатковий обумовлено:

- а) капіталістичним ладом суспільства;
- б) необхідністю нормального відтворення робочої сили;
- в) досягнутим рівнем продуктивності суспільної праці, за якого частина чистого продукту залишається незатребуваною з метою відтворення робочої сили.

8. Якщо ціль суспільства — економічна ефективність, то:

- а) економіка в стані повністю використовувати економічні ресурси;
- б) суспільство прагне максимізувати віддачу від обмежених ресурсів;
- в) суспільство прагне вибрати таку комбінацію економічних благ, що дозволила б зняти проблему обмеженості ресурсів.

9. Який наведений список факторів виробництва точніше:

- а) земля, праця, капітал, робоча сила, управління;
- б) земля, праця, засоби виробництва, технологія, підприємництво, управління;
- в) ресурси, технологія, підприємництво;
- г) земля, праця, капітал, технологія, інформація, підприємництво.

10. Яка економічна ціль, якщо суспільство намагається мінімізувати витрати і максимізувати віддачу від обмежених виробничих ресурсів?

- а) досягнення повної зайнятості;
- б) підтримка економічного росту;
- в) економічна безпека;
- г) економічна ефективність.

11. Проблема рідкості може бути вирішена, якщо:

- а) люди можуть відмовитися від конкуренції на користь співробітництва;
- б) будуть відкриті практично невичерпані джерела енергії;
- в) усі країни світу стануть постіндустріальним суспільством;
- г) усі відповіді невірні.

12. Коли економічні інтереси стають могутньою рушійною силою соціально – економічного прогресу:

- а) коли домінують приватні інтереси;
- б) коли поважають суспільні інтереси;
- в) коли має місце оптимальне поєднання приватних, колективних та суспільних інтересів;
- г) коли переважають зовнішньоекономічні інтереси держави.

13. Фундаментальна суперечність людського суспільства – це:

- а) суперечність між матеріальними потребами людей й економічними ресурсами;
- б) суперечність між матеріальними потребами суспільства й економічною політикою держави;
- в) суперечність між рівнем економічного розвитку країни й інтелектуальним рівнем нації;
- г) суперечність між матеріальними потребами суспільства й економічною системою.

14. Що розуміють під ефективністю економіки:

- а) темпи економічного зростання в країні;
- б) зростання курсу національної валюти;
- в) співвідношення між результатами і витратами;
- г) досягнутий обсяг реального ВВП.

15. Який з наступних переліків значень граничної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності:

- а) 200, 150, 100, 50;
- б) 200, 300, 400, 500;
- в) 200, 200, 200, 200;
- г) 200, 250, 270, 280;
- д) 200, 150, 150, 150.

16. Раціональна поведінка споживача полягає у тому, що:

- а) споживач робить лише те, за що йому платять;
- б) споживач турбується не лише про себе, але й за суспільство;
- в) споживач намагається отримати максимум задоволення при обмеженому доході;
- г) споживач порівнює усі варіанти вибору і зупиняється на найкращому.

17. Закон спадної граничної корисності означає, що:

- а) співвідношення граничних корисностей і цін на предмети розкошу менше, ніж на товари першої необхідності;
- б) корисність, яка приноситься кожною наступною одиницею товару, спадає в залежності від збільшення кількості придбаних товарів;
- в) співвідношення граничних корисностей і цін однакове для усіх товарів;
- г) корисність придбаних товарів спадає в залежності від збільшення доходу споживача;
- д) правильна відповідь не наведена.

18. Загальна корисність зростає, коли гранична корисність:

- а) зменшується;
- б) збільшується;
- в) є величина від'ємна;
- д) збільшується, або зменшується, але є величиною додатною.

19. Теорія поведінки споживача передбачає, що споживач прагне максимізувати:

- а) різницю між загальною корисністю;
- б) загальну корисність;

- в) середню корисність;
- г) граничну корисність;
- д) кожен з названих величин.

20. Гранична корисність – це:

- а) максимальний рівень корисності, який може отримати споживач;
- б) корисність, яку споживач отримує від споживання додаткової одиниці блага;
- в) максимальна корисність, яку можна отримати від споживання даної кількості блага;
- г) максимальний рівень корисності, якого можна досягти при витратах даної суми грошей.

21. П'ята порція морозива принесе менше задоволення, ніж перша. Це приклад:

- а) дії закону попиту;
- б) закону спадної граничної корисності;
- в) наявності надлишку товарів;
- г) наявності дефіциту товару.

22. Щоб бути в стані рівноваги (максимізувати корисність) споживач повинен:

- а) не купувати недоброякісних товарів;
- б) бути впевненим, що ціни всіх придбаних товарів пропорційні загальним корисностям;
- в) врівноважити граничні корисності останніх одиниць придбаних товарів;
- г) бути впевненим, що ціна кожного товару дорівнює граничній корисності грошей;
- д) розподілити дохід таким чином, щоб остання грошова одиниця, витрачена на придбання будь-якого товару, забезпечила такий же рівень корисності, як і грошова одиниця, витрачена на придбання іншого товару.

23. Корисність – це:

- а) кількість благ, які здатні задовольнити потреби споживача;
- б) мінімальне задоволення, яке споживач може одержати від споживання певного блага;
- в) задоволення, яке отримує людина від споживання благ;
- г) максимальне задоволення, яке споживач може одержати від споживання певного блага.

24. Другий закон Госсена:

- а) описує рівновагу споживача;
- б) твердить, що для максимального задоволення потреб в умовах обмеженості благ необхідно припинити споживання всіх благ у точках, де інтенсивність задоволення від споживання кожного блага стає однаковою;
- в) визначає, що споживач цілеспрямовано змінює структуру споживання, послідовно рухаючись до оптимального стану, за якого змінювати структуру споживання не вигідно;
- г) споживач не має стимулу для зміни структури споживання.

25. Гранична норма зміщення товару А товаром Б означає:

- а) скільки одиниць товару А споживач може придбати, якщо ціна товару Б знизиться на 1 грн;
- б) як зростає гранична корисність, якщо споживання товару А і Б зростає на одиницю;
- в) скільки одиниць товару Б споживач може купити, якщо його дохід зростає, а споживання товару А залишається на попередньому рівні;
- г) від якої кількості одиниць товару А споживач може відмовитись в обмін на одержання однієї одиниці товару Б, щоб загальна корисність залишилась на попередньому рівні;
- д) правильної відповіді немає.

26. У міру збільшення кількості одиниць блага, що знаходиться в споживача:

- а) загальна корисність блага знижується, а гранична корисність росте;
- б) загальна корисність блага зростає, а гранична корисність знижується;
- в) загальна корисність блага збільшується, а гранична корисність не змінюється;
- г) загальна і гранична корисність блага збільшуються;
- д) загальна корисність блага не змінюється, а гранична корисність росте.

27. Виберіть найбільш коректне визначення граничної корисності:

- а) гранична корисність блага визначається найменшою користю, заради одержання якої ця річ ще може раціональним чином вживатися (користь від тієї останньої партії блага, на яку є попит);
- б) гранична корисність — це порядкова корисність, за допомогою якої можна з'ясувати, зменшується або збільшується ступінь задоволення споживача;
- в) гранична корисність визначається корисністю граничного екземпляра, що задовольняє найменш настійну потребу.

II. Проаналізуйте пропоновані варіанти відповідей і виберіть кілька правильних відповідей.

1. До складу економічних ресурсів входять;

- а) енергія;
- б) гроші;
- в) праця;
- г) земля.
- д) час;
- є) капітал;
- ж) інформація.

2. Виберіть визначення, що позначають економічні ресурси:

- а) виробничі блага, створені природою або людьми;
- б) економічний потенціал суспільства;
- в) елементи, використовувані у виробництві економічних благ;

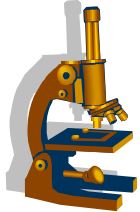
г) компоненти, необхідні для створення життєвих благ.

3. Знайдіть визначення, що позначають потреби:

- а) стан незадоволеності або нестатку, що люди прагнуть перебороти;
- б) бажання, які підкріплені платоспроможним попитом;
- в) внутрішні мотиви, що спонукають до економічної діяльності;
- г) бажання робити покупки, незалежно від наявних коштів.

4. Назвіть економістів, котрі є прихильниками теорії граничної корисності:

- а) У. Джевонс;
- б) К. Маркс;
- в) Д. Риккардо;
- г) Є. Бем-Баверк;
- д) Л. Вальрас;
- е) А. Сміт;
- ж) К. Менгер.

III Сформуйте алгоритм, що дозволяє скласти визначену послідовність понять.

1. Складіть хронологічну послідовність виникнення економічних ресурсів у суспільства:

- а) праця;
- б) земля;
- в) підприємницька здатність;
- г) інформація;
- д) капітал.

2. Підберіть у тім порядку, у якому перераховані економічні ресурси, види доходу, що на них забезпечуються (поставте 1, 2, 3 і т. д.):

- прибуток;
- заробітна плата;
- відсоток;
- рента;
- приріст доходу в результаті зменшення ризику.

3. Визначте порядок руху національного продукту по стадіях суспільного виробництва:

- а) обмін;
- б) виробництво;
- в) споживання;
- г) розподіл.

4. Проранжируйте в історичному порядку уявлення людей про багатство:

- багатство — це усе, що люди цінують;
- багатство втілюється в золоті;

- багатство — це втілена у матеріальних благах накопичена минула праця попередніх і дійсних поколінь.

5. Спробуйте вибудувати логічний ланцюжок з наступних категорій (поставте 1, 2, 3 і т. д.):

- виробництво;
- споживання;
- потреби;
- економічні ресурси;
- фактори виробництва;
- обмін;
- розподіл.

6. Згрупуйте поняття в логічній послідовності (поставте 1, 2, 3 і т.д.):

- користь;
- корисність блага;
- споживча вартість блага;
- ринок;
- споживач.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. Що лежить в основі поділу суспільного виробництва на три сфери?
2. Що є основою поділу суспільного виробництва на 4 фази?
3. До якої сфери суспільного виробництва належать:
 - а) банк;
 - б) поштове відділення;
 - в) лікарня при підприємстві;
 - г) електростанція;
 - д) залізничний вокзал;
 - е) туристичне агентство;
 - є) кабінет міністрів;
 - ж) сфера послуг;
 - з) ломбард;
 - и) шахта;
 - і) будівельний трест;
 - ї) рекламне агентство;
 - й) громадське харчування;
 - к) друкарня;
 - л) колективне сільськогосподарське підприємство;
 - м) бюро працевлаштування;
 - н) товарна біржа;
 - о) органи державного управління?
4. До якої з фаз суспільного виробництва належить:

- а) процес праці робітника;
- б) закупівля сировини;
- в) відрахування у фонд нагромадження;
- г) виплата заробітної плати;
- д) виробництво продукції в одному цеху;
- е) нарахування заробітної плати;
- є) робота обладнання;
- ж) професійна підготовка робітника;
- з) купівля людиною предметів споживання;
- и) виготовлення предметів споживання?

5. Яка сфера суспільного виробництва перетворюється на основну сферу людської діяльності?

6. Розкрийте сутність марксистської точки зору на фактори виробництва.

7. Чи можна вважати підприємництво окремим фактором виробництва? Обґрунтуйте свою точку зору.

8. Який фактор виробництва Ви поставите на перше місце?

9. Як називається:

а) процес, в результаті якого відбувається спеціалізація окремих підприємств на виробництві певної продукції;

б) процес, в результаті якого відбувається спеціалізація окремих робітників на виробництві певної продукції;

в) сума доходів усіх членів суспільства;

г) частина капіталу, яка у процесі виробництва не змінює своєї вартості;

д) сума матеріальних і духовних благ, що перебувають у розпорядженні суспільства;

е) частина вартості, що спрямовується на відтворення робочої сили;

є) сума виробленої готової продукції;

ж) надлишок над необхідним продуктом;

з) частина капіталу, яка у процесі виробництва створює вартість більшу, ніж коштує сама;

и) частка вартості сукупного суспільного продукту, яка спрямовується на відшкодування затрат живої праці;

і) сукупність галузей суспільного виробництва, де виготовляються реальні блага та послуги;

ї) усі матеріальні і духовні цінності суспільства;

й) частка вартості сукупного суспільного продукту за вирахуванням матеріальних витрат;

к) узагальнюючий показник кінцевого результату виробництва;

л) вартісний вираз чистого продукту;

м) сукупність усіх матеріальних благ та послуг, що виробляються в суспільстві за відповідний відрізок часу;

н) сума продукції всіх галузей матеріального виробництва?

10. Чому сфера послуг перетворюється на основну сферу людської діяльності?

11. Фактори виробництва: Ваша точка зору?

12. Які існують шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів?
13. Як співвідносяться потреби та інтереси?
14. Наведіть приклад, коли потреба не стає інтересом.
15. Як співвідносяться інтереси та стимули?
16. Розкрийте структуру інтересів.
17. Розкрийте, яким чином суперечності виступають рушійними силами економічної діяльності.
18. У загальному обсязі форм стимулювання праці людей частка матеріальних та моральних стимулів не є постійною. Розкрийте та поясніть це положення.
19. Від чого залежить оптимальне поєднання індивідуальних, колективних та суспільних інтересів?

Проблемні питання для дискусій

1. Що таке економічні ресурси? Чи згодні Ви з тим, що час представляє собою економічний ресурс?
2. Яким чином обмеженість ресурсів впливає на поведінку підприємців?
3. Що відбулося б, якби удосконалення застосовувалися тільки при виготовленні предметів споживання?
4. Чи може вартість вимірятися корисністю речі, тобто чим корисніше річ, тим більше вона коштує?

Завдання для виконання практичної роботи

№1

Перераховані потреби віднести до певного виду та обґрунтувати власну думку.

Фізіологічні потреби	А
Вторинні потреби	Б
Потреба у безпеці	В
Соціальна потреба	Г
Потреба у повазі	Д
Потреба у самореалізації	Е
Колективні потреби	Є

Потреби	Букви класифікації	Обґрунтування
1. Отримання освіти		
2. Металопластикові вікна		
3. Кінотеатр		

4. Робота парикмахера		
5. Система сигналізації		
6. DVD плеєр		
7. Тістечко		
8. Освітлення вулиць		
9. Вранішня зарядка		
10. Дизайн приміщення		
11. Бібліотека		
12. Сон		
13. Відвідування стоматолога		
14. Мінеральна вода		
15. Прикордонні війська		
16. Ремонт автовокзалу		
17. Театральна прем'єра		
18. Юридична консультація		
19. Проїзд у метро		
20. комерційний кредит		
21. Приватний аудит		
22. Шоу-балет		
23. Мобільний телефон		
24. Написання музики		
25. Новини політики		

№2

Прераховані блага віднести до певного виду відповідно до поданої класифікації.

Блага виробничого призначення	А
Споживчі блага	Б
Комерційні послуги	В
Особисті послуги	Г
Суспільні блага	Д
Матеріальні блага	Е
Нематеріальні блага	Є

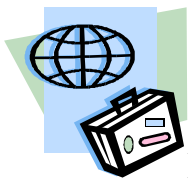
Блага	Букви класифікації	Обґрунтування
1. Отримання освіти		
2. Металопластикові вікна		
3. Кінотеатр		
4. Робота парикмахера		
5. Система сигналізації		
6. DVD плеєр		
7. Тістечко		
8. Освітлення вулиць		
9. Вранішня зарядка		
10. Дизайн приміщення		
11. Бібліотека		
12. Сон		
13. Відвідування стоматолога		
14. Мінеральна вода		

15. Прикордонні війська		
16. Ремонт автовокзалу		
17. Театральна прем'єра		
18. Юридична консультація		
19. Проїзд у метро		
20. комерційний кредит		
21. Приватний аудит		
22. Шоу-балет		
23. Мобільний телефон		
24. Написання музики		
25. Новини політики		

Тема 1.4 **ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА.** **ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ**

План лекції

- 1. Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку.*
- 2. Економічна система: її сутність та структурні елементи.*
- 3. Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Типи і еволюція економічних систем.*
- 4. Власність як економічна категорія. Форми власності та їх історичний розвиток.*

I. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і **виберіть одну правильну відповідь.**

1. Виберіть найбільш коректне визначення власності як економічної категорії:

- а) власність — це відношення людини до речі;
- б) власність є відношення як мінімум двох суб'єктів, один із яких привласнює об'єкт, а інший відчужує його;
- в) власність являє собою право володіння яким-небудь об'єктом;
- г) власність — це речі, що оточують нас.

2. Економічна реалізація власності означає:

- а) таке використання об'єктів власності, що дозволяє регулярно одержувати дохід у будь-якій формі;
- б) застосування корисних властивостей благ для себе;
- в) повне розпорядження об'єктом власності;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

3. Чи будуть державні підприємства завжди менш ефективні, ніж приватні?

- а) так, оскільки страйкують зараз тільки державні службовці;
- б) ні, тому що в ряді галузей виробничої і соціальної інфраструктури потрібне централізоване керування, яке мінімізує витрати;
- в) усе залежить від галузі економіки;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

4. Укажіть причину виникнення фірми:

- а) фірма — це підсумок розвитку кооперації і поділу праці, заснованих на системі машин;
- б) фірма — це результат мінімізації ризику і невизначеності;
- в) поява фірм викликана необхідністю зменшення трансакційних витрат;
- г) правильні відповіді а) і б);
- д) правильні відповіді б) і в);
- е) усі попередні відповіді правильні;
- ж) усі попередні відповіді неправильні.

5. Що являють собою трансакційні витрати?

- а) витрати в сфері обміну, пов'язані з передачею прав власності;
- б) витрати на виробництво товару;
- в) витрати на реалізацію товару;
- г) витрати на виробництво і реалізацію товару;
- д) усі попередні відповіді неправильні.

6. Який з перерахованих нижче видів контрактів нагадує, скоріше, договір про принципи співробітництва, чим строгий юридичний документ?

- а) класичний контракт;
- б) неокласичний контракт;
- в) відносинський або імпліцитний, контракт;
- г) жоден з перерахованих вище контрактів.

7. Укажіть причину, через яку в сучасній економіці існує різноманіття фірм:

- а) різноманіття способів мінімізації трансакційних витрат;
- б) розмаїття видів економічної діяльності;
- в) нерівномірна концентрація капіталу серед підприємців;
- г) усі попередні відповіді правильні.

8. Укажіть, що з перерахованого нижче не належить до переваг індивідуальної приватної фірми?

- а) простота організації (установи, керування і т.д.);
- б) необмежена відповідальність;
- в) воля дій (не пов'язана з необхідністю узгодження в прийнятті рішень і т.д.);
- г) конфіденційність доходів.

9. Яку інформацію про бізнес надає громадськості індивідуальна приватна фірма?

- а) жодної;
- б) щорічно публікує фінансові звіти;
- в) інформує своїх робітників.

10. Якою є частка ризику особистого майна у випадку банкрутства індивідуальної приватної фірми?

- а) обмежена часткою у статутному капіталі;
- б) нічим не обмежена, власник ризикує усім своїм майном;
- в) закріплена таким ступенем відповідальності, що зафіксований в статуті підприємства.

11. Які можливості для інвестування капіталу надає індивідуальна приватна фірма порівняно з іншими типами підприємств?

- а) можливості для інвестування кращі, ніж у корпорації, тому що прибутковий податок, що платить індивідуальна приватна фірма, нижче, ніж податок на прибуток корпорацій;
- б) усе залежить від стратегії економічного розвитку фірми, обраної її власником;
- в) індивідуальна приватна фірма характеризується скромними фінансовими можливостями;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

12. Якою є частка ризику особистого майна у випадку банкрутства партнерства?

- а) обмежена часткою у статутному капіталі;
- б) нічим не обмежена, власник ризикує всім майном;
- в) закріплена таким ступенем відповідальності, що зафіксований в статуті підприємства.

надає громадськості товариство на паях?

- а) жодної;
- б) регулярно публікує фінансові звіти;
- в) інформує своїх працівників.

14. Розмежуйте види партнерств:

- а) Загальне (повне) товариство;
- б) товариство з обмеженою відповідальністю (командитне товариство);
- в) товариство з обмеженою відповідальністю;
- г) кваліфіковане товариство з обмеженою відповідальністю.

15. Яку інформацію про бізнес надає громадськості корпорація?

- а) жодної;
- б) інформує своїх працівників;
- в) щорічно публікує фінансові звіти.

16. Якою є частка ризику особистого майна у випадку банкрутства корпорації?

- а) обмежена часткою у статутному капіталі;
- б) нічим не обмежена, власник ризикує всім майном;
- в) закріплена таким ступенем відповідальності, який зафіксований в статуті підприємства.

17. В якому з типів підприємств конфлікт інтересів може найсильніше вплинути на результати економічної діяльності?

- а) акціонерне товариство;
- б) товариство на паях;

- в) індивідуальна приватна фірма;
- г) усі форми підприємництва.

18. Яка з форм підприємницької діяльності виявляється найбільш уразливою внаслідок відсутності права на комерційну таємницю?

- а) товариство на паях;
- б) корпорація;
- в) індивідуальна приватна фірма;
- г) кооператив;
- д) правильні відповіді а) і б);
- є) правильні відповіді в) і г);
- ж) усі попередні відповіді правильні.

19. Які з перерахованих нижче типів підприємств не належать до основних?

- а) регульовані фірми, партнерства, кооперативи;
- б) Державні підприємства, неприбуткові (некомерційні) організації, орендні підприємства;
- в) корпорації, індивідуальні приватні фірми, державні підприємства;
- г) корпорації, кооперативи, орендні підприємства.

20. Що являє собою оренда?

- а) майнове наймання, оформлене договором;
- б) форму реалізації власності, за якої об'єкт власності відчужується в користування іншій особі за визначену плату;
- в) форму володіння майном;
- г) спосіб керування об'єктом;
- д) правильні відповіді а) і б);
- є) правильні відповіді б) і в);
- з) правильні відповіді в) і г);
- ж) усі попередні відповіді правильні.

21. Які терміни орендного договору влаштовують орендаря?

- а) короткі;
- б) довгі;
- в) будь-які.

22. Які терміни орендного договору більше влаштовують орендодавця?

- а) довгі;
- б) короткі;
- в) будь-які.

23. В якій формі орендної плати більше зацікавлений орендар, за умови, що він орендує прибутковий об'єкт?

- а) у вигляді фіксованої суми грошей;
- б) у вигляді відсотка від доходу;
- в) спосіб встановлення орендної плати не цікавить орендаря;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

24. В якій формі орендної плати більше зацікавлений орендодавець, за умови, що він здає в оренду неприбутковий об'єкт?

- а) у вигляді фіксованої суми грошей;

- б) у вигляді відсотка від доходу;
- в) усі попередні відповіді неправильні.

25. Що з перерахованого не може бути використано як критерій класифікації економічних систем?

- а) рівень розвитку засобів виробництва;
- б) ступінь зрілості виробничих відносин;
- в) характер і масштаби впливу людського суспільства на природне середовище;
- г) ступінь розвитку ринку.

26. Суб'єктами змішаної економіки є:

- а) домогосподарства, ринок, держава.
- б) верховна рада, уряд, міністерства.
- в) домогосподарства, підприємства, держава.
- г) фінансові установи, бюджетні установи, державні підприємства.

27. Економічні системи різняться:

- а) виробництвом і розподілом.
- б) рівнем життя населення.
- в) формою власності на матеріальні ресурси.
- г) продуктивністю праці.

28. Змішана економіка – це:

- а) економічна система, в якій матеріальні ресурси перебувають у державній власності, а основним регулятором економіки є ринковий механізм.
- б) економічна система, в якій матеріальні ресурси перебувають у приватній власності, а основним регулятором економіки є директивний план.
- в) економічна система в якій співіснують приватна та державна власність і яка спирається на ринковий механізм.
- г) економічна система, в якій матеріальні ресурси перебувають у державній власності, а регулятором економіки є державне регулювання.

29. Яке з визначень власності правильне:

- а) це відносини між людьми з приводу привласнення певних речей;
- б) це матеріальні та нематеріальні цінності, які привласнюються;
- в) це сукупність вольових та економічних відносин з приводу розпорядження певними речами?

II. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і виберіть кілька правильних відповідей.

1. З перерахованого нижче укажіть форми реалізації власності:

- а) земельна рента;
- б) заробітна плата;
- в) орендна плата;
- г) відсотки;
- д) доходи від цінних паперів;
- є) прибуток;
- з) капітал.

2. З перерахованого нижче вкажіть права власності

- а) право на дохід від реалізації власності;
- б) право виняткового фізичного контролю над благами, закріплене законодавчо;
- в) право непрямого контролю об'єктів власності;
- г) право вирішувати, хто і як буде використовувати об'єкти власності;
- д) право застосування корисних властивостей благ для себе.

3. Якими принципами організації діяльності характеризується фірма?

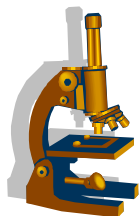
- а) ієрархічний принцип організації економічної діяльності;
- б) відокремлення засобів виробництва;
- в) єдиноначальність;
- г) адміністративні методи керування;
- д) концентрація засобів виробництва;
- е) непрямі методи контролю діяльності;
- з) підпорядкування економічним стимулам.

4. Що з перерахованого нижче не належить до переваг партнерства?

- а) простота заснування;
- б) простота керування;
- в) воля дій;
- г) можливість використання поділу праці і спеціалізації у виробництві і керуванні;
- д) необмежена відповідальність;
- е) перевага в оподатковуванні доходів, тому що платять податки по ставках особистого прибуткового податку, а вони нижчі, ніж податок на прибуток корпорацій.

5. Що з перерахованого нижче не належить до особливостей оренди як форми реалізації власності?

- а) орендар здобуває право володіння на період оренди;
- б) об'єкт власності відчужується від власника і переходить до користувача;
- в) договірний характер відносин;
- г) орендар може відчужувати орендований об'єкт протягом терміну оренди.

III. Сформууйте алгоритм, що дозволяє скласти **визначену послідовність понять**.

1. Розташуйте права власності з погляду їхньої пріоритетності (поставте 1, 2, 3 і т.д.):

- право застосування корисних властивостей благ для себе;
- право на знищення блага;
- право виняткового фізичного контролю над благами, закріплене законодавчо;
- право вирішувати, хто і як буде використовувати об'єкти власності.

2. Спираючись на знання з економічної історії, розташуйте форми власності за часом їхнього виникнення:

- соціалістична власність;
- колективна об'єднана власність;
- приватна трудова власність;
- акціонерна власність;
- капіталістична власність.

3. Розташуйте види оренди з погляду тривалості користування об'єктом оренди:

- лізинг;
- хайринг;
- рейтинг.

4. Побудувавши логічний ланцюжок у своїх міркуваннях, поясніть процес зміни форми власності в індустріальному суспільстві (поставте 1, 2, 3 і т. д.):

- зміна форми власності;
- розвиток науково-технічного прогресу;
- зміни в організації виробництва;
- удосконалювання засобів виробництва;
- зміни в керуванні підприємством.

5. Визначте для себе логіку специфікації прав власності (поставте 1, 2, 3 і т.і.):

- створення поведінкових відносин між людьми, що виникають у зв'язку з існуванням благ і стосуються їхнього використання;
- прийняття законів держави, адміністративних розпоряджень;
- забезпечення Прав власності шляхом виключення інших осіб з числа користувачів обмежених ресурсів.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. Назвіть об'єкти та суб'єкти приватної власності.
2. Назвіть об'єкти та суб'єкти колективної власності.
3. Назвіть об'єкти та суб'єкти державної власності.
4. До якого типу власності відноситься володіння акцією?
5. В якій формі реалізується власність на дачну ділянку?
6. Чому і як змінюються форми власності?
7. Як, на Вашу думку, співвідносяться поняття індивідуальна та приватна власність?
8. В якій формі реалізується власність на квартиру?
9. В якій формі реалізується власність на легковий автомобіль; на вантажний автомобіль?
10. Чи можлива ринкова економіка без приватної власності?

11. Як розвиваються відносини власності?
12. Розкрийте суть процесу роздержавлення.
13. Яка роль державної власності у ринковій економіці. Чи є вона неефективною?
14. Назвіть можливі форми приватизації.
15. Чи збігаються поняття роздержавлення та приватизації?
16. Роль інформації у розвитку відносин власності.
17. Чи властива для ринкової економіки державна форма власності на промислові підприємства? Якщо так, то якою мірою?
18. Яким чином можуть відокремлюватися поняття володіння і користування?
19. Чи можуть відокремлюватися поняття володіння та розпорядження?
20. Що має первинне значення: власність в економічному чи юридичному розумінні?
21. Чому відносини власності є стрижнем всієї системи виробничих відносин?
22. Чи можливо проблему приватизації повністю узгодити з принципом соціальної справедливості?
23. Які з напрямів приватизації найбільшою мірою відповідають принципу соціальної справедливості?
24. Поясніть, чому неправильне таке визначення: "власність — це річ, з приводу якої виникають відносини привласнення".
25. Чим відрізняються акціонерна та кооперативна форми власності?
26. У чому полягають особливості акціонерної власності? Чим вона відрізняється від класичної приватної власності на засоби виробництва?
27. У чому полягають специфічні особливості землі як об'єкта власності?

Проблемні питання для дискусій

1. Чому відбуваються зміни в економічних системах? Що лежить в основі їхнього розвитку?
2. Чи існує власність на острові Робінзона Крузо?
3. Капіталістична приватна власність прискорює диференціацію товаровиробників на капіталістів і найманих робітників і все-таки дрібнобуржуазна власність відтворюється знову і знову. Чому власність на засоби виробництва не існує в одній формі?
4. Чому відносини власності змінюються? Що лежить в основі їхнього розвитку? Чи всяка зміна відносин власності приведе до зміни економічної системи? Підтвердіть свою точку зору історичними прикладами.
5. Якщо власник буде сам господарювати на об'єкті, що йому належить, йому ні з ким не прийдеється поділятися доходами, отриманими в ході реалізації його власності, і це йому вигідно. Однак на практиці об'єкт власності найчастіше відчужується від власника і права користування їм передаються іншому суб'єктові. Чому?

6. В чому полягають особливості оренди як форми реалізації власності?
7. Які права власності передає орендодавець орендареві при укладанні орендного договору?
8. В якій формі орендної плати в більшому ступені зацікавлений орендар: у вигляді фіксованої суми або відсотка від виторгу? Чому? Аналогічно — орендодавець?
9. Які терміни орендного договору влаштовують орендаря: короткі або довгі? Чому? Аналогічно — орендодавця?
10. В яких випадках партнери будуть створювати командитне товариство?
11. Якщо Ви хочете відкрити власну бухгалтерську фірму, то який з типів підприємств буде для Вас найбільш підходящим у даному випадку? Чому?
12. Які можливості для інвестування капіталу надають індивідуальна приватна фірма і партнерство?
13. Проведіть порівняння партнерства й індивідуальної приватної фірми за такими критеріями:
 - керування;
 - вилучення капіталу з бізнесу;
 - частка ризику особистого майна при банкрутстві.

Тема 1.5. **ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ**

План лекції

1. *Виробництво як основа життя та розвитку суспільства.*
2. *Форми суспільного господарства.*
3. *Закони товарного господарства. Товар та його властивості.*
4. *Вартість і ціна: альтернативні теорії.*

I. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і **виберіть одну правильну відповідь.**

1. Виберіть найбільш правильне визначення товару:

- а) товар — це річ, що обов'язково є продуктом праці;
- б) товар — це економічне благо, що, незалежно від його матеріальності і його характеру як продукту праці, призначено для обміну;
- в) товар — це річ, обмінювана на іншу річ;
- г) товар — будь-яке благо, призначене для обміну і споживання.

2. Що прийнято вважати основними типами товарного виробництва?

- а) просте, капіталістичне, соціалізоване;
- б) корпоративне, капіталістичне, соціалістичне;
- в) кооперативне, капіталістичне, державне;

г) дрібнотоварне, кооперативне, соціалізоване.

3. З приведених рис вкажіть ту, яка не властива капіталістичному товарному виробництву:

а) загальний характер товарного виробництва;

б) товарне виробництво має обмежений характер;

в) товарне виробництво засноване на державній і приватній власності на ресурси і блага;

г) мета товарного виробництва — максимум доходу на одного зайнятого.

4. Вкажіть перевагу капіталістичного товарного виробництва:

а) низька плинність робочої сили;

б) сміліше йдуть на ризик і впроваджують більше технічних нововведень;

в) більш справедливий розподіл доходів;

г) більш висока зацікавленість робітників в успіху фірми.

5. Визначте основний недолік соціалізованого товарного виробництва:

а) збитки від страйків і трудових конфліктів;

б) недоінвестування («проїдання» прибутку);

в) висока плинність робочої сили;

г) слабка зацікавленість робітників в успіху фірми.

6. Визначте причину роздвоєння праці в товарному господарстві за трудовою теорією вартості К. Маркса:

а) протиріччя між приватним і суспільним характером праці;

б) економічне відокремлення товаровиробників;

в) протиріччя між абстрактною і конкретною працею;

г) редукція праці.

7. Вкажіть, яка група підприємств, що випускають однорідну продукцію, відповідно до трудової теорії вартості К. Маркса, визначає суспільно-необхідний час:

а) та, котра випускає основну масу продукції галузі;

б) та, яка затрачає на одиницю продукції найменший час;

в) та, котра витрачає на одиницю продукції максимальний час;

г) та, яка затрачає на одиницю продукції середній час.

8. Підприємство випускає 5% продукції даної галузі. Що відбудеться з індивідуальною і суспільною вартістю товару, відповідно до марксистської концепції вартості, якщо продуктивність праці на цьому підприємстві підвищиться в 2 рази?

а) індивідуальна вартість залишиться незмінною, суспільна зменшиться;

б) індивідуальна і суспільна вартості зменшаться;

в) індивідуальна вартість зменшиться, суспільна залишиться незмінною;

г) індивідуальна вартість підвищиться, суспільна залишиться незмінною.

9. Підприємство випускає 90% продукції галузі. Що відбудеться з індивідуальною і суспільною вартістю товару, відповідно до марксистської

концепції вартості, якщо інтенсивність праці на цьому підприємстві підвищиться в два рази?

- а) індивідуальна вартість залишиться незмінною, суспільна зменшиться;
- б) індивідуальна і суспільна вартість залишаться незмінними;
- в) індивідуальна і суспільна вартості зменшаться;
- г) індивідуальна вартість понизиться, суспільна залишиться незмінною.

10. Підприємство випускає 90% продукції галузі. Що відбудеться з індивідуальною і суспільною вартістю товару, відповідно до марксистської концепції вартості, якщо продуктивність праці на цьому підприємстві підвищиться?

- а) індивідуальна вартість понизиться, суспільна залишиться без змін;
- б) індивідуальна і суспільна вартості зменшаться;
- в) індивідуальна вартість залишиться без змін, суспільна зменшиться;
- г) індивідуальна і суспільна вартості підвищаться.

11. Підприємство випускає 5% продукції галузі. Що відбудеться з індивідуальною і суспільною вартістю товару, відповідно до марксистської концепції вартості, якщо продуктивність праці на ньому зменшиться в два рази, а інтенсивність праці підвищиться в два рази?

- а) індивідуальна вартість залишиться незмінно, суспільна зменшиться;
- б) індивідуальна вартість підвищиться, суспільна вартість залишиться незмінно;
- в) індивідуальна вартість зменшиться, суспільна залишиться незмінною;
- г) індивідуальна і суспільна вартості зменшаться.

12. Підприємство випускає 3% продукції галузі. Що відбудеться з індивідуальною і суспільною вартістю товару, відповідно до марксистської концепції вартості, якщо продуктивність праці на цьому підприємстві підвищиться в два рази, а інтенсивність праці зменшиться в два рази?

- а) індивідуальна вартість зменшиться, суспільна залишиться незмінною;
- б) індивідуальна вартість залишиться незмінною, суспільна зменшиться;
- в) індивідуальна і суспільна вартості зменшаться;
- г) індивідуальна і суспільна вартості залишаться незмінними.

13. З погляду маржиналістів вартість:

- а) є категорією виробництва й обміну;
- б) визначається не абстрактною або родовою корисністю, а конкретною корисністю, що означає суб'єктивну оцінку корисності даного екземпляра цього блага;
- в) визначається корисністю граничного екземпляра, що задовольняє найменш настійну потребу;
- г) визначається співвідношенням загальної і граничної корисності даного екземпляра блага.

14. Економісти неокласичного напрямку:

- а) відмовилися від спроб знайти єдине джерело вартості і єдину підставу ціни;
- б) односторонньо трактують економічну природу вартості;
- в) не змогли знайти пояснення парадоксові Сміта;

г) відмовилися від оцінки витрат праці на виробництво товару.

15. На думку А. Маршалла:

- а) вартість товару рівною мірою визначається корисністю і витратами виробництва;
- б) на вартість товару впливають витрати виробництва, але не впливає корисність;
- в) визначення вартості і ціни зводиться до з'ясування взаємодії ринкових сил, що лежать на стороні попиту (гранична корисність);
- г) ідея синтезу граничної корисності і витрат виробництва є безпідставною.

16. На лінії виробничих можливостей зростання виробництва одного виду продукту поєднується:

- а) зі зменшенням виробництва іншого виду продукту;
- б) із зростанням виробництва іншого виду продукту;
- в) із постійним обсягом виробництва іншого виду продукту;
- г) можливий любий з вказаних варіантів.

15. Закон зростання альтернативних витрат діє, якщо крива виробничих можливостей має:

- а) опуклу форму;
- б) форму прямої;
- в) вгнуту форму;
- г) любую форму.

16. Нерозроблене нафтове родовище може бути прикладом:

- а) природних ресурсів;
- б) капіталу;
- в) землі;
- г) ринку.

17. Якщо за виробництва двох продуктів економічний ресурс є взаємозамінним, то крива виробничих можливостей економіки має вигляд:

- а) прямої лінії;
- б) опуклої кривої стосовно початку координат;
- в) увігнутої кривої стосовно початку координат;
- г) така ситуація не може мати місця.

18. Якщо обсяг економічних ресурсів, яким володіє суспільство, збільшився, то:

- а) крива виробничих можливостей економіки зрушиться вліво;
- б) крива виробничих можливостей економіки зрушиться вправо;
- в) крива виробничих можливостей економіки перетвориться в пряму лінію;
- г) крива виробничих можливостей економіки буде мати колишній вигляд.

19. Удосконалювання технологій зрушує криву виробничих можливостей економіки:

- а) вправо;
- б) уліво;
- в) нагору;
- г) униз.

20. Економічний вибір являє собою:

- а) вибір найкращого серед альтернативних варіантів, за якого досягається максимізація корисності в результаті використання обмежаних ресурсів;
- б) вибір будь-якої крапки на границі виробничих можливостей економіки;
- в) вибір будь-якого варіанта, що обходиться суспільству дешевше.

21. При русі вниз по кривій виробничих можливостей економіки:

- а) альтернативні витрати знижуються;
- б) альтернативні витрати зростають;
- в) альтернативні витрати на змінюються.

22. Яке визначення продуктивності праці правильне:

- а) відношення затрат до продукту;
- б) відношення продукту до фонду оплати праці;
- в) відношення продукту до затрат живої праці?

23. Що відноситься до новоствореної вартості:

- а) прибуток;
- б) валовий національний продукт;
- в) чистий продукт?

24. Як називається:

- а) результативність праці, що визначається кількістю виробленої продукції за одиницю часу;
- б) напруженість праці, що визначається ступенем витрат робочої сили за одиницю часу;
- в) показник результативності роботи обладнання;
- г) показник економного витрачання матеріальних ресурсів?

25. Будь-яка точка, яка знаходиться на ізокванті, характеризує:

- а) кількість виробленого продукту;
- б) обсяг продукту в грошовому вираженні;
- в) комбінацію фізичних обсягів ресурсів;
- г) суму витрат;
- д) суму змінних витрат.

26. Ізокванта ілюструє:

- а) криву валового обсягу продукту;
- б) виробничу функцію;
- в) різні обсяги продукту, які можна виготовити при заданій кількості ресурсів;
- г) криву середнього продукту;
- д) криву граничного продукту.

27. Взаємозв'язок між всіма можливими варіантами поєднань факторів виробництва і обсягом продукції, що випускається, виражається за допомогою:

- а) кривої виробничих можливостей;
- б) кривої валового обсягу випуску продукції;
- в) виробничої функції;
- г) еластичності пропозиції;
- д) кривої валових витрат.

28. Ізокванта має:

- а) від'ємний нахил;
- б) випуклість щодо початку координат;
- в) правильні а) і б);
- г) не має вказаних властивостей.

29. Виробнича функція показує:

- а) які витрати необхідно понести для виробництва певного обсягу продукції;
- б) найбільш вигідний для фірми випуск при заданих цінах на ресурси;
- в) максимальну кількість продукту, яку можна отримати при використанні різних співвідношень ресурсів;
- г) мінімальну кількість продукції, яку можна отримати, використовуючи дане співвідношення ресурсів.

30. Ринки факторів виробництва – це:

- а) сфера державного розподілу економічних ресурсів для використання у виробництві;
- б) сфери товарного обігу таких груп ресурсів, як земля з її корисними копалинами, праця всіх категорій та спеціалізацій, капітал у різноманітних формах;
- в) ринки продажу кінцевої продукції, яка виробляється у виробництві та продається через роздрібну мережу;
- г) усі відповіді правильні.

31. Ринковий попит на ресурс – це:

- а) попит всіх фірм галузі;
- б) попит окремої фірми;
- в) попит всіх фірм всіх галузей, в яких використовується даний ресурс;
- г) правильна відповідь не наведена.

32. Що із наведеного нижче переліку відноситься до капіталу:

- а) гроші;
- б) патенти;
- в) Ваші знання, одержані в вузі;
- г) усі відповіді правильні.

33. Чи є товаром:

- а) вирощена на власному городі картопля для власного споживання;
- б) масове виробництво швейних виробів;
- в) надрукована власна книга;
- г) пошта для себе сукня?

II. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і виберіть кілька правильних відповідей.

1. Укажіть, що з нижче перерахованого відрізняє товарне виробництво від натурального?

- а) товарне виробництво, на відміну від натурального, має обмежений характер;
- б) товарне виробництво є виробництво економічних благ;
- в) характерною рисою товарного виробництва є не ієрархічний, а стихійний порядок;
- г) товарне виробництво ґрунтується на вільному обміні ресурсами і благами, як економічними, так і неекономічними.

2. Із приведених нижче положень виберіть умови виникнення товарного виробництва:

- а) господарська автономія суб'єктів ринку;
- б) не ієрархічний, а стихійний порядок виробництва;
- в) вільний обмін ресурсами;
- г) суспільний поділ праці і спеціалізація, заснований на принципі порівняльної переваги;
- д) передбачуваний дохід від продажу має бути вище трансакційних витрат.

3. Назвіть характерні риси ринкової економіки:

- а) в умовах ринку існує відокремлення засобів виробництва;
- б) ринок виключає диктат, він ґрунтується на економічних стимулах;
- в) в умовах ринку рушійним стимулом розвитку виробництва завжди виступає прибуток;
- г) в умовах ринку панують прямі і непрямі методи контролю господарської діяльності.

4. Вкажіть характерні риси натурального господарства:

- а) природний поділ праці за статтю і віком;
- б) спеціалізація виробників на виготовленні визначеного продукту;
- в) замкнутість виробників рамками господарства;
- г) тверде закріплення робочих місць і обов'язків за визначеними працівниками, відсутність мобільності робочої сили;
- д) господарська автономія виробників.

5. Виберіть характеристики економіки обмежених ресурсів:

- а) рідкість економічних благ;
- б) суспільство в усіх без винятку випадках має вирішувати проблему економічного вибору;
- в) якщо економічний ресурс специфічний, то проблема вибору альтернативного варіанта виробництва не існує;
- г) альтернативний вибір здійснюється тільки між виробництвом двох продуктів.

6. Виберіть положення, що характеризують допущення, прийняті при побудові кривої виробничих можливостей:

- а) економіка функціонує в умовах повної зайнятості і повного використання виробничих ресурсів;
- б) кількість ресурсів не враховується;
- в) економіка виробляє два продукти;
- г) застосовуються будь-які технології виробництва.

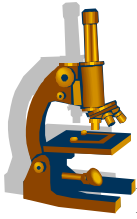
7. Назвіть, що з наведених положень є споживчою вартістю, а що — її джерелом:

- а) корисність;
- б) рідкісність речі;
- в) конкретна праця;
- г) співвідношення попиту та пропозиції?

8. Назвіть, що з наведених положень є вартістю товару, а що — її джерелом:

- а) праця товаровиробника;

- б) якість товару;
- в) співвідношення попиту та пропозиції;
- г) кількість затраченої праці?

III. Сформууйте алгоритм, що дозволяє скласти **визначену послідовність понять**.

1. Вкажіть історичну послідовність виникнення різних типів товарного виробництва:

- просте товарне виробництво;
- соціалізоване товарне виробництво;
- соціалістичне товарне виробництво;
- капіталістичне товарне виробництво.

2. Покажіть, у якій послідовності розроблялися основні концепції вартості товару:

- а) неокласична концепція вартості;
- б) марксистська теорія вартості;
- в) трудова теорія вартості;
- г) маржиналістська концепція вартості.

3. Спробуйте вибудувати логічну схему з перерахованих нижче понять (поставте 1, 2, 3 і т.д.):

- ринкова економіка;
- економічне відокремлення виробників;
- товарне виробництво;
- вільний обмін ресурсами;
- натуральне господарство;
- суспільний поділ праці.

4. Спробуйте вибудувати логічну схему з перерахованих нижче понять (поставте 1, 2, 3 і т.д.):

- а) товар;
- б) споживча цінність (вартість);
- в) цінність (вартість);
- г) мінова цінність (вартість);
- д) ринок.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. Що таке соціально-економічна ефективність?
2. Який взаємозв'язок між соціальною та економічною ефективністю?

3. Що характеризує показник трудомісткості?
4. Що характеризує показник матеріаловіддачі?
5. Що характеризує показник фондомісткості?
6. Наведіть приклад, коли економічно ефективно виробництво може бути соціально неефективним.
7. Спробуйте на конкретному прикладі виробництва (випікання хліба, виготовлення меблів тощо) розглянути можливості підвищення матеріаловіддачі.
8. Можливі шляхи підвищення ефективності використання основних фондів?
9. Спробуйте на конкретному прикладі виробництва розглянути можливості підвищення фондівіддачі.
10. Чому продуктивність праці називають синтетичним (узагальнюючим) показником ефективності виробництва, хоч він відноситься тільки до затрат живої праці?
11. Назвіть можливі шляхи підвищення продуктивності праці?
12. Наведіть декілька прикладів, коли продукт праці не є товаром.
13. Вартість і ціна з точки зору теорії трудової вартості.
14. Чи існує натуральне господарство в сучасних умовах?
15. Які економічні причини, на Вашу думку, зумовлюють існування натурального господарства?
16. Передумови виникнення товарного господарства.
17. Чи існує поняття "абстрактна праця" в умовах натурального господарства? Чому?
18. Що таке "суспільно необхідні" затрати праці?
19. Назвіть фактори, що впливають на величину ціни товару.
20. Різниця між простим та розвиненим, капіталістичним товарним виробництвом.
21. Що робить всі товари порівнянними?
22. Спробуйте визначити категорії вартості та цінності.
23. Спробуйте визначити категорії цінності та ціни.
24. Поясніть, як узгоджується з дією закону вартості той факт, що товари дуже рідко продаються за вартістю. Ціни, як правило, відхиляються від вартості залежно від попиту і пропозиції.
25. На Вашу думку, категорія вартості визначається більше факторами витрат чи факторами корисності товару?
26. Як Ви розумієте економічну відособленість виробників?
27. Чому на ринку товари обмінюються на основі затрат суспільно необхідного робочого часу? Що було б, якби вони обмінювалися за затратами індивідуального робочого часу?
28. За часів соціалізму у нашій країні вважалося, що товарно-грошові відносини повинні поступово зникнути. Прокоментуйте це положення.

Проблемні питання для дискусій

1. Чому в древній індійській громаді, де вже існує найпростіший поділ праці, продукти все-таки не є товарами?
2. Чи можливо існування господарської автономії суб'єктів ринку без приватної власності? Поясніть.
3. Чи володіє товар споживчою вартістю, якщо вона приносить не тільки користь, але і шкоду людям (наприклад, сигарети, алкоголь, зброя, наркотики)?
4. Чи всі блага мають вартість? Чи правильне твердження, що вартість властива всім речам як таким?
5. Якою є альтернативна вартість навчання в університеті?
6. Що означає для товаровиробника і суспільства той факт, що товар не проданий? Про що він свідчить? Якими можуть бути його наслідки?
7. Розглянемо таку ситуацію. Припустимо, що є дві однакових за розміром і родючістю ділянки землі, на кожній з яких вирощують ту саму сільськогосподарську продукцію. На першій ділянці використовується ручна праця, на другій — сучасні машини й інші технічні засоби. Обидві ділянки поставляють свою продукцію на ринок. Поясніть, чим будуть відрізнятися товари, зроблені на цих ділянках: споживчою вартістю, вартістю або це будуть зовсім аналогічні з погляду споживачів економічні блага?
8. Припустимо, що є дві однакових за розміром і родючістю ділянки землі, на кожній з яких вирощують ту саму сільськогосподарську продукцію. На першій ділянці використовуються добрива, на другій вирощують екологічно чисту продукцію. Товари, зроблені на кожній ділянці, продаються на ринку. Поясніть, чим будуть відрізнятися економічні блага першої і другої ділянок: споживчою вартістю, вартістю або це будуть зовсім аналогічні з погляду ринку товари?
9. Що відбулося б із кривою виробничих можливостей суспільства, якби зросли усі фактори виробництва або якби наукові відкриття підвищили продуктивність наявних ресурсів?

Завдання для виконання практичної роботи

№1

Як і наскільки зміниться продуктивність праці, якщо трудомісткість зменшилася на 20% ?

№2

Якщо фондоддача зросла на 50%, то як зміниться фондомісткість?

№3

Витрати матеріальних ресурсів на виробництво того самого обсягу продукції скоротилися на 25%. Як змінилися матеріаловіддача та матеріаломісткість?

№4

У господарстві вироблено 40 тис. зерна на суму 100 тис. грн. Працювало 100 чоловік протягом 25 днів, при тривалості робочого дня 8 год. Якою буде продуктивність праці одного робітника за годину? Якою буде трудомісткість продукції? Як зміняться ці показники, якщо цей самий обсяг роботи виконуватимуть 50 осіб?

№5

У господарстві вироблено 40 тис. т зерна на суму 100 тис. грн. Матеріальні витрати становлять 20 тис. грн. Підрахуйте матеріаловіддачу і матеріаломісткість продукції.

№6

За рік у господарстві випущено продукції на суму 100 тис. грн. Середньорічна вартість основних фондів — 80 тис. грн. Підрахуйте фондівіддачу і фондомісткість.

№7

Визначте величину вартості товару, якщо 8% товару постачається за ціною 50 коп., 79% — 40 коп., 15% — 45 коп., 7% — 35 коп.

№8

Якщо продуктивність праці зросла на 5%, а інтенсивність праці — на 2%, то як зміниться величина вартості усього виробленого товару?

№9

Як зростання продуктивності праці на 25% відіб'ється на обсягах виробленого продукту та його вартості?

№10

Яким чином зменшення інтенсивності праці на 8% відобразиться на вартості того самого обсягу товару?

№11

Введення нової технологічної лінії спричинило зростання продуктивності праці на 15% та зниження інтенсивності праці на 3%. Як це відобразилося на обсягах виробництва продукту та його вартості?

№ 12

Два роки тому, після реконструкції головного конвейера на автоскладальному заводі, продуктивність праці зросла з 80 до 100 машин на одного працюючого на рік. Рік тому продуктивність знизилася на 10 %. Визначте загальний приріст продуктивності праці за 2 роки у відсотках і у натуральних величинах.

Тема 1.6 **ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ**

План лекції

1. Виникнення та сутність грошей. Еволюція функцій грошей.
2. Грошові системи та їх особливості в сучасних умовах.
3. Закони товарно-грошового обігу.
4. Інфляція: сутність, причини, форми проявлення та соціально-економічні наслідки.

I. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і **виберіть одну правильну відповідь.**

1. Що таке гроші, дайте правильне визначення:

- а) предмет домовленості між людьми;
- б) умовність, яка не має власної вартості;
- в) товар, який виконує особливу функцію загального еквівалента?

2. Яке з визначень інфляції є найбільш правильним? Це:

- а) зростання цін;
- б) знецінення грошей;
- в) зростання незадоволеного попиту;
- г) подорожчання товарів?

3. Інфляція попиту виникає в умовах, коли:

- а) зростання сукупного попиту випереджає зростання сукупної пропозиції.
- б) темпи зростання сукупного попиту і сукупної пропозиції однакові.
- в) зростання сукупної пропозиції випереджає зростання сукупного попиту.
- г) усі відповіді неправильні.

4. Інфляція попиту виникає в умовах, коли:

- а) збільшуються сукупні видатки в економіці.
- б) зростають ціни на енергоресурси.
- в) збільшуються середні витрати виробництва продукції.
- г) усі відповіді правильні.

5. Якщо інфляція витрат супроводжується падінням обсягів виробництва, то це явище називається:

- а) девальвація.
- б) неочікувана інфляція.
- в) стагфляція.
- г) гіперінфляція

6. Які наслідки викликає інфляція в економіці країни:

- а) зниження реальних доходів на душу населення.
- б) підвищення інвестиційної активності.
- в) збільшення попиту на фінансові активи.
- г) підвищення курсу національної валюти.

7. Крива Філіпса показує взаємозв'язок між:

- а) інфляцією витрат і безробіттям.
- б) природним і циклічним безробіттям.
- в) фактичним безробіттям і витратами економіки.
- г) інфляцією попиту і безробіттям.

8. Що із нижче перерахованого не має відношення до інфляції, яка обумовлена зростанням витрат виробництва:

- а) зростання зайнятості і виробництва.
- б) зростання витрат на одиницю продукції.
- в) зростання заробітної плати.
- г) зростання процентної ставки.

9. Виникнення грошей пов'язане:

- а) з вирішенням протиріч бартерного обміну;
- б) з удосконалюванням процесу видобутку золота і карбування монет;
- в) з посиленням ліквідності золота;
- г) з виконанням золотом важливих суспільних функцій.

10. Відповідно до концепції «Економікс»:

- а) гроші — це зручний соціальний інструмент, що виконує важливі для суспільства функції;
- б) гроші — це особливий, суспільно-визнаний товар, що виконує роль загального еквівалента;
- в) гроші — це банкноти, казначейські квитки, монети і безготівкові гроші;
- г) гроші — це золото й інші шляхетні метали, що виконують роль грошей.

11. Якщо держава зменшить масштаб цін, то:

- а) вартості товарів і ціни зменшаться, а вартість золота не зміниться;
- б) вартості товарів і золота не зміняться, а ціни підвищаться;
- в) вартості товарів і ціни підвищаться, а вартість золота зменшиться;
- г) вартості товарів і золота не зміняться, а ціни зменшаться;
- д) вартості товарів і ціни не зміняться, а вартість золота зменшиться.

12. Що залежить від золотого запасу країни епоху систем металевого обігу?

- а) масштаб цін національної валюти;
- б) кількість грошей в обігу;
- в) ціни товарів;
- г) побудова грошової системи.

13. Якщо держава зменшить масштаб цін, то:

- а) вартості товарів і ціни зменшаться;
- б) вартості товарів і ціни підвищаться;
- в) вартості товарів підвищаться, а ціни не зміняться;
- г) вартості товарів зменшаться, а ціни не зміняться;
- д) вартості товарів не зміняться, а ціни підвищаться;
- е) вартості товарів не зміняться, а ціни зменшаться.

14. В якій функції виступають гроші при використанні безготівкових платежів за товари і послуги?

- а) міра вартості;

- б) засіб обігу;
- в) засіб збереження цінності;
- г) засіб платежу.

15. В якій функції виступають гроші при поверненні позики сплаті податку і страхових платежів?

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб нагромадження й утворення скарбів;
- г) засіб платежу.

16. В якій функції виступають гроші при купівлі-продажу товарів у роздрібній торгівлі?

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб збереження цінності;
- г) засіб платежу.

17. Яку функцію виконують гроші при сплаті боргу?

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб нагромадження й утворення скарбів;
- г) засіб платежу.

18. Яку функцію виконують гроші при накопичуванні в банку?

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб збереження цінності;
- г) засіб платежу.

19. В якій функції виступають гроші при наданні кредиту?

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб збереження цінності;
- г) засіб платежу.

20. Чи вигідно державі випускати золоті монети?

- а) випускати золоті монети вигідніше, ніж продавати золоті злитки;
- б) випускати золоті монети так само вигідно, як і продавати золоті злитки;
- в) випуск золотих монет менш вигідний, чим продаж золотих злитків;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

21. Якщо з обігу зникнуть монети і готівка, а залишаться лише кредитні картки у формі електронних грошей, то:

- а) можна говорити про зникнення грошей, тому що буде відсутнім їх матеріальне втілення;
- б) не можна говорити про зникнення грошей, тому що електронні гроші виконують усі функції грошей;
- в) електронні гроші приймуть форму ідеальних грошей;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

22. Кількість грошей, необхідних для обігу, прямо пропорційна:

- а) цінам товарів;

- б) розмірові зробленого продукту;
- в) кількості оборотів однієї грошової одиниці;
- г) цінам товарів і їхній кількості.

23. Кількість грошей, необхідних для обігу, обернено пропорційна:

- а) кількості оборотів однієї грошової одиниці;
- б) цінам товарів;

24. Відповідно до теорії грошей К. Маркса, дійсні гроші — це:

- а) товари-еквіваленти;
- б) золоті злитки;
- в) золоті монети;
- г) паперові гроші і білонна монета;
- д) правильні відповіді а і б;
- е) правильні відповіді б і в;
- є) правильні відповіді в і г;
- ж) правильні відповіді б, в, г.

25. Вкажіть грошову систему (системи), в якій ремедіум має найбільш важливе значення:

- а) біметалізм;
- б) золотий стандарт;
- в) паперово-грошова система;
- г) правильні відповіді а і б;
- д) усі попередні відповіді правильні;
- е) усі попередні відповіді неправильні.

26. Грошова система, у якій обмін золотих грошей на срібні здійснюється за курсом, установленим державою, має назву:

- а) система паралельної валюти;
- б) система подвійної валюти;
- в) монометалізм;
- г) золотодевізний стандарт.

27. Грошова система, у якій обмін золотих грошей на срібні здійснюється за ринковим курсом, має назву:

- а) система паралельної валюти;
- б) система подвійної валюти;
- в) золотодевізний стандарт;
- г) золотозлитковий стандарт.

28. Вкажіть, яким чином визначаються валютні курси:

- а) на основі паритету купівельної спроможності валют;
- б) на основі паритету купівельної спроможності валют, а також співвідношенням попиту та пропозиції на валюту;
- в) особливими операціями національного банку.

29. Якщо курс національної валюти зменшиться, то це сприяє:

- а) вигідному експортові, дорогому імпортові;
- б) дорогому експортові, вигідному імпортові;
- в) установленню валютного курсу з паритету купівельної спроможності валют;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

30. Якщо курс національної валюти підвищився, то це призведе:

- а) до вигідного експорту і дорогого імпорту;
- б) невикладного експорту і дешевого імпорту;
- в) установленню валютного курсу з паритету купівельної спроможності валют;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

31. В Україні валютний курс долара до гривні встановлюється:

- а) ринковими методами, на основі співвідношення попиту та пропозиції на валюту;
- б) Національним банком на основі паритету купівельної спроможності валют;
- в) шляхом визначення границь «валютного коридору» і здійснення валютних інтервенцій Національним банком у підтримку курсу;
- г) на основі контролю над зовнішньою торгівлею і валютними обмеженнями.

32. Сума цін товарів, призначених до реалізації, складала спочатку 100 грошових одиниць, швидкість обігу грошей — 10. Як зміниться кількість грошей в обігу, якщо сума цін товарів подвоїться, а швидкість обігу зменшиться в два рази?

- а) збільшиться на 30 грошових одиниць;
- б) не зміниться;
- в) зменшиться на 30 грошових одиниць;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

II. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і виберіть кілька правильних відповідей.

1. Виберіть властивості, що дозволили золоту висунутися на роль грошей:

- а) однорідність;
- б) добре зберігається;
- в) ліквідність;
- г) подільність;
- д) портативність;
- е) відносна рідкість у природі;
- є) приналежність золота до шляхетних металів.

2. Вкажіть риси, властиві товарам, що виконують роль загального еквівалента на місцевих ринках:

- а) найбільша здатність до збуту;
- б) абсолютна ліквідність;
- в) участь у всіх бартерних угодах;
- г) відсутність перешкод при транспортуванні товару з даної місцевості.

3. Чим паперові гроші відрізняються від золотих?

- а) паперові гроші виконують тільки функцію засобу обігу, а золоті гроші виконують усі функції грошей;
- б) золоті гроші є товаром-еквівалентом, а паперові є тільки грішми, здатними лише до оплати куплених товарів;

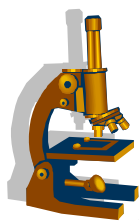
- в) паперові гроші є декретними, а золоті такими не є;
- г) золоті гроші мають вартість, а паперові — ціну.

4. Які причини демонетизації золота?

- а) зменшення масштабу цін США в 1971 році;
- б) збільшення попиту на долари за межами США;
- в) загострення протиріччя між фізичною формою і соціальною сутністю грошей;
- г) недостатність золотих запасів держав для забезпечення розміну банкнот на золото.

5. Функції грошей як засобу платежу відповідає:

- а) монетно-знакова форма вартості;
- б) паперово-кредитна форма вартості;
- в) розрахунково-знакова форма вартості;
- г) ідеальна форма вартості;
- д) грошова форма вартості.

III. Сформууйте алгоритм, що дозволяє скласти визначену послідовність понять.

1. Вкажіть історичну послідовність виникнення різних форм грошей:

- кредитні гроші;
- символічні гроші;
- товарні гроші;
- електронні гроші;
- злитки шляхетних металів.

2. В якій послідовності види золотого стандарту переміняли один одного (поставте 1, 2, 3, 4)?

- а) золотодоларовий;
- б) золотомонетний;
- в) золотодевізний;
- г) золотозлитковий.

3. Розташуйте явища, що характеризують виникнення грошової системи й еволюції грошей у хронологічному порядку (поставте 1, 2, 3, 4):

- а) карбування білонної монети;
- б) карбування золотих монет;
- в) уведення масштабу цін;
- г) випуск банкнот.

4. Які основні етапи еволюції товару-еквівалента?

- а) золоті монети;
- б) золоті злитки;
- в) кредитні гроші;

- г) паперові гроші;
- д) електронні гроші.

5. Розташуйте функції грошей у логічній послідовності:

- а) засіб платежу;
- б) засіб обігу;
- в) міра вартості;
- г) засіб збереження цінності.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. Які функції виконують гроші, коли Ви:
 - а) купуєте державну облігацію;
 - б) отримуєте стипендію;
 - в) купуєте лотерею;
 - г) сплачуєте комунальні послуги;
 - д) розраховуєтесь за поставлені товари готівкою;
 - е) розраховуєтесь за поставлені товари через банк;
 - є) розраховуєтесь за поштові послуги;
 - ж) сплачуєте податки; або коли:
 - з) визначається валютний курс;
 - и) встановлюється ціна на товар;
 - і) повертається кредит;
 - ї) здійснюється уцінка товарів;
 - й) здійснюються розрахунки з іноземним партнером?
2. Які особливості грошового обігу за умов монетної грошової системи?
3. Яким чином відбувається автоматична регуляція грошової системи за умов обігу повноцінних грошей?
4. Чим відрізняються закони грошового обігу повноцінних грошей та паперово-кредитних грошей і в чому їх суть?
5. Що лежить в основі розвитку грошової форми вартості?
6. Причини виникнення паперових грошей.
7. Причини виникнення кредитних грошей.
8. Назвіть переваги грошового обігу над прямим обміном товарів.
9. Обґрунтуйте необхідність виділення функції світових грошей.
10. Чи змінюється роль грошей при переході від адміністративно-командної системи до ринкової економіки?
10. Яка функція грошей лежить в основі виникнення паперових грошей?
11. Чому виникла необхідність обчислення грошових агрегатів?
12. Що таке біметалізм?
13. Чому паперові гроші часто називають банкнотами?
14. Для чого потрібний масштаб цін?
15. Особливості грошового обігу в умовах паперової грошової системи.

16. Чому інфляція стала супутником сучасних грошових систем майже в усіх країнах?
17. За сучасних умов гроші — це товар чи ні? Чому?
18. Чи можлива інфляція при обігу золотих монет?
19. Чому роль грошей закріпилася за благородними металами?
21. Вкажіть, які фактори є чинниками інфляції попиту, а які — інфляції пропозиції:
- а) скорочення виробництва — ...;
 - б) зростання цін на енергоносії — ...;
 - в) зростання доходів населення — ...;
 - г) державні позики — ...;
 - д) збільшення кредитної емісії — ...;
 - е) невпинна емісія грошей — ...;
 - є) підвищення рівня заробітної плати — ... ?
22. В чому полягає різниця між інфляцією та дефляцією?
23. Як інфляція може вплинути на функції грошей?
24. Які наслідки інфляції можуть бути позитивними?
25. Чи втратило золото функцію грошей за сучасних умов?
26. Поясніть, чому між безробіттям та інфляцією існує протилежна залежність?
27. Поясніть суть таких антиінфляційних заходів:
- а) контроль над цінами та заробітною платою;
 - б) високий рівень безробіття;
 - в) податкова політика доходів;
 - г) скорочення витрат державного бюджету.
28. Назвіть переваги та недоліки таких заходів антиінфляційної політики:
- а) політика доходів (контроль над заробітною платою та цінами);
 - б) монетарна політика (скорочення випуску готівкових грошей, кредитної емісії).
29. Які фактори впливають на швидкість обігу грошей?
30. Які наслідки може мати зміна швидкості обігу грошей:
- а) прискорення;
 - б) уповільнення?
31. Чому не всі країни встановлюють масштаб цін?
32. Охарактеризуйте антиінфляційну політику в Україні.
33. Якщо виходити з того, що гроші за формою можуть бути повноцінні, паперові та кредитні, то до якої форми належать кредитні картки?
34. Наведіть приклад інерційної інфляції.
35. Чому інфляція спричиняє перерозподіл національного доходу на користь забезпечених верств населення?
36. Як Ви вважаєте, в останні роки в Україні інфляцію спричиняли фактори попиту чи фактори пропозиції?

Проблемні питання для дискусій

1. Чому гроші є найбільш ліквідним товаром?
2. Поясніть, яким чином вирішуються протиріччя товарного іну з виникненням грошей?
3. Як зміняться товарні ціни, вартості товарів і золота, якщо жава зменшить масштаб цін?
4. Чи залежить кількість грошей, необхідних для обігу, від золотого запасу країни? Від чого вона залежить?
5. Чому паперові гроші є символами, знаками реальних грошей?
6. Чому закони обігу золотих грошей прямо протилежні законам обігу паперових грошей?
7. Чи відповідає біметалізм потребам ринкової економіки? Які причини викликають появу біметалічних систем?
8. В чому полягають переваги золотого стандарту перед системами біметалізму?
9. Чому в епоху золотого стандарту валютні курси коливалися дуже незначно?
10. Чи існували обмеження в обміні банкнот на золото в умовах золотого стандарту?
11. В чому полягає суть протиріччя між фізичною формою і соціальною сутністю грошей?

Завдання для виконання практичної роботи

№1

Ціна товару — 400 грам золота. Як зміниться ціна товару, якщо:

- а) вартість товару зменшиться вдвічі;
- б) вартість грошей зменшиться вдвічі;
- в) попит на товар виросте в 4 рази.

Якою буде ціна товару в кожному випадку?

№2

Ціна товару — 200 грам золота. Як зміниться ціна товару, якщо:

- а) продуктивність праці в золотодобувній промисловості виросте вдвічі;
- б) продуктивність праці у виробництві даного товару підвищиться в чотири рази;
- в) пропозиція товару виросте в 2 рази.

Якою буде ціна товару в кожному випадку?

№3

Ціна товару — 100 грам золота. Якою буде ціна, якщо:

- а) золото подешевшає в 3 рази;

б) вартість товару підвищиться в 1,5 рази;

в) попит на товар виросте в півтора рази, а його пропозиція скоротиться в два рази?

Якою буде ціна товару в кожному випадку?

№4

Ціна товару — 600 грам золота. Як зміниться ціна товару, якщо продуктивність праці у виробництві даного товару підвищиться в 3 рази, а в золотодобувній промисловості — зменшиться в 2 рази? Якою буде ціна товару після цих змін?

№5

Ціна товару — 50 грам золота. Як зміниться ціна товару, якщо його вартість понизиться в 2 рази, а вартість золота зменшиться в 3 рази? Якою буде ціна товару після цих змін?

№6

Ціна товару — 800 грам золота. Продуктивність праці в промисловості, що виробляє даний товар, підвищилася в 4 рази, а в золотодобувній промисловості — підвищилася в 2 рази. Якою буде ціна товару після цих змін?

№7

Яка кількість грошей необхідна для обігу, якщо сума цін усіх товарів — 500 млрд. грош, од.; сума цін товарів, проданих у кредит, — 150 млрд.; платежі, строк оплати яких наступив — 100 млрд.; взаємопогашаючі платежі — 50 млрд.; середнє число оборотів — 5? Як зміниться ця потреба, якщо швидкість обігу грошей становитиме:

- а) 8; б) 4?

№8

Трудовий мігрант заробив у Росії 1500 доларів. Валютний курс рубля до долара на момент одержання зарплати складав 27,45 рублів за 1 долар. В Україні склалися такі обмінні курси: 5,62 гривні за 1 долар і 0,189 гривні за 1 рубль. Як краще конвертувати долари в гривні? Чи зміниться процес конвертації, якщо в Росії валютний курс рубля до долара підвищиться до 2,5 рублів за 1 долар, а обмінні курси в Україні будуть зафіксовані на рівні: 5,5 гривні за 1 долар і 0,2 гривні за 1 рубль? Визначте «граничне» значення валютного курсу, за якого має сенс обмінювати долари на рублі в Росії, а потім конвертувати рублі в гривні.

№9

На початку 1998 року український турист зібрався виїхати у Швейцарію на відпочинок. Курс гривні до швейцарського франка на момент його виїзду з країни складав 133,56 гривень за 100 швейцарських франків, курс гривні до долара — 187,7 гривень за 100 доларів. У туриста були особисті заощадження на суму 11262 гривні, які він зібрався взяти із собою в поїздку. У Швейцарії курс франка до долара складає 1,3 франки за долар, курс гривні до франка — 123,7. Як вигідніше діяти туристові:

- а) поміняти свої гривні на франки в Україні;
б) поміняти гривні на франки у Швейцарії;
в) поміняти гривні на долари в Україні, а долари на франки у Швейцарії?

Обґрунтуйте свою відповідь розрахунками.

№10

Як змінилися ціни японських автомобілів у США, якщо курс ієни виріс з 250 до 130 ієн за долар?

№11

Як змінилася ціна американського устаткування для супутникових систем, що поставляється в Японію, якщо курс ієни зменшився з 250 до 300 ієн за долар?

№12

Як мають змінитися ціни американських сигарет у Франції, якщо спочатку валютний курс складав 5,23 франка за долар, а потім курс долара понизився на 2% ?

№13

За рік вартість проданих товарів становила 240 млрд. грн., швидкість обертання дорівнювала 10. Як змінилася величина грошової маси за рік, якщо на початку року вона дорівнювала 30 млрд. грн.?

№14

У деякому закритому й обмежаному економічному просторі кількість і ціни товарів, а також активність учасників ринку дозволяють досягати швидкості обертання грошей, яка дорівнює 20. В обороті беруть участь 100 десятидоларових купюр. На яку суму можуть бути здійснені угоди в умовах даного ринку?

№ 15

Кількість вироблених товарів у країні скоротилася на 20 %. Швидкість обертання грошей збільшилася на 10 %. Знайдіть, як змінилася кількість грошей в обороті.

**Тема 1.7 Ринкова економіка: суть, функції і структура
Суб'єкти ринкової економіки.**

План лекції

- 1. Ринкова економіка як система. Умови функціонування ринку.*
- 2. Сучасний ринок, його структура. Основні структурні елементи товарного ринку.*
- 3. Функції ринку. Ринковий механізм.*
- 4. Основні суб'єкти ринкової економіки.*

I. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і **виберіть одну правильну відповідь.**

1. Сектор домашніх господарств включає:

- а) усі приватні господарські осередки усередині країни, діяльність яких спрямована на задоволення потреб;
- б) фірми, що знаходяться в приватному володінні;
- в) ресурси, куплені підприємцями в домогосподарств;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

2. Доходи домогосподарств розпадаються на:

- а) споживання, заощадження, інвестиції;
- б) споживання і заощадження;
- в) споживання й інвестиції;
- г) заощадження й інвестиції.

3. Формами доходів домогосподарств є:

- а) заробітна платня, трансферти, інвестиції;
- б) заробітна платня, відсотки, доходи від власності, земля;
- в) трансферти, зарплата, відсотки, доходи від цінних паперів, земельна рента, орендна плата.

4. Джерелом доходів домогосподарств є:

- а) додатковий продукт;
- б) необхідний продукт;
- в) необхідний і додатковий продукт;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

5. В економічно розвинутих країнах співвідношення між споживанням і заощадженням розвивається в напрямку:

- а) збільшення частки заощадження в доході і зниження частки споживання;
- б) зменшення частки заощадження в доході і збільшення частки споживання;
- в) збільшення частки споживання в доході і сталості частки заощадження;
- г) зменшення частки споживання в доході і сталості частки заощадження.

6. В бідних країнах співвідношення між споживанням і заощадженням розвивається в напрямку:

- а) збільшення частки заощадження в доході і зниження частки споживання;
- б) зменшення частки заощадження в доході і збільшення частки споживання;
- в) збільшення частки споживання в доході і сталості частки заощадження;
- г) зменшення частки споживання в доході і сталості частки заощадження.

7. Використання системи прогресивного оподаткування в економічно розвинутих країнах створює основу для:

- а) збільшення частки трансфертів у доходах домогосподарств;
- б) зниження частки трансфертів у доходах домогосподарств;
- в) стабілізує частку трансфертів у доходах домогосподарств;
- г) не впливає на зміну частки трансфертів у доходах домогосподарств.

8. Структура доходів домогосподарств:

- а) не залежить від приналежності домогосподарств до визначеного соціального прошарку;
- б) повною мірою залежить від приналежності домогосподарств до визначеного соціального прошарку;

- в) приналежність домогосподарств до визначеного соціального прошарку не робить впливу на структуру його доходів;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

9. Яке з визначень ринку найточніше виражає його суть:

- а) ринок — це сектор економіки, що охоплює торгівлю;
- б) ринок — це механізм узгодження інтересів;
- в) ринок — це місце купівлі-продажу?

10. Ринок продавця — це:

- а) коли попит значно перевищує пропозицію;
- б) ринок суб'єктів, які намагаються продати свій товар;
- в) коли пропозиція значно перевищує попит?

11. Яка функція внутрішньогалузевої конкуренції є головною:

- а) зниження ціни;
- б) скорочення витрат виробництва;
- в) встановлення ринкової ціни?

12. Ціна попиту – це:

- а) мінімальна ціна, яку споживач згоден заплатити за даний товар;
- б) максимальна ціна, яку споживач згоден заплатити за певну кількість товару;
- в) максимальна ціна, за якою продавці реалізують товар на ринку;
- г) мінімальна ціна реалізації товару продавцем.

13. Зміна попиту та зміна обсягу попиту відрізняються тим, що:

- а) зміна попиту складається із суми змін обсягів попиту;
- б) зміна попиту відбувається при зміні факторів, які його визначають, окрім ціни даного товару;
- в) зміна обсягу попиту відбувається у результаті змін нецінових факторів;
- г) зміна обсягу попиту відображається у зміщенні кривої попиту.

14. Переміщення вздовж кривої попиту може бути викликано:

- а) зміною доходів споживача;
- б) зміною переваг та смаків споживачів;
- в) зміною цін на товари, які взаємопов'язані з даним при споживанні;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

15. Яким чином можна побудувати криву ринкового попиту за наявності даних про попит індивідуальних споживачів:

- а) шляхом підсумовування обсягів попиту за кожного рівня ціни;
- б) шляхом підсумовування цін при кожному обсязі попиту;
- в) обрати максимальний попит одного зі споживачів;
- г) як середнє арифметичне індивідуальних попитів.

16. Ефект доходу виникає у зв'язку з тим, що:

- а) зменшення ціни товару збільшує (при інших рівних умовах) реальний дохід споживача;
- б) зростання ціни товару збільшує номінальний дохід споживача;
- в) криві байдужості випуклі до початку координат;
- г) бюджетна лінія має від'ємний нахил.

17. Що буде відбуватися з кривою попиту на тостери, якщо ціна на хліб зростає:

- а) її положення не зміниться;
- б) зрушиться праворуч;
- в) зрушиться ліворуч;
- г) займе горизонтальне положення.

18. Ефектом заміщення називають:

- а) зміну обсягу попиту, яку викликає виключно зміна реального доходу при незмінності відносних цін;
- б) зміну обсягу попиту, яку викликає зміна реального доходу та зміна цін товарів при незмінності номінального доходу;
- в) зміну обсягу попиту, яку викликає зміна ціни на товар при незмінності реального доходу;
- г) зміну обсягу попиту, яку викликає зміна ціни на товар при незмінності номінального доходу.

19. Ринковий попит на конкретне благо залежить від:

- а) доходів споживачів;
- б) переваг споживачів;
- в) цін на взаємозамінні товари;
- г) усі відповіді правильні.

20. Надлишок споживача – це:

- а) сума грошей, яку споживач платить за товар;
- б) різниця між максимальною ціною, яку споживач заплатить за одиницю товару, та його ринковою ціною;
- в) різниця між мінімальною ціною, яку споживач заплатить за одиницю товару, та його ринковою ціною;
- г) сума грошей, яку виробник отримує за реалізацію товару.

21. Надлишок пропозиції:

- а) посилює тиск на ціну;
- б) послаблює тиск на ціну;
- в) не здійснює ніякого тиску на ціну;
- г) стимулює покупців до купівлі товару.

22. Рівноважна ціна товару – це:

- а) ціна вище тієї, яка утворює надлишок попиту;
- б) ціна, при якій немає ні дефіциту, ні надлишку;
- в) усі перелічені вище відповіді правильні;
- г) ціна, яку встановлює уряд.

23. Введення податку на товар, який сплачує продавець:

- а) викликає збільшення рівноважного обсягу ринку;
- б) викликає збільшення обсягу продажу;
- в) викликає скорочення рівноважного обсягу ринку;
- г) змінює конфігурацію лінії попиту.

24. Рівновага називається стабільною, якщо:

- а) в економічній системі, яка не знаходиться у стані рівноваги, виникають сили, які повертають її до початкового стану;

- б) економічна система дуже часто виходить із стану рівноваги;
- в) економічна система дуже швидко приходить у стан рівноваги;
- г) початковий стан системи стабільний.

25. Коли межі цін встановлюються нижче рівноважної ціни, виникає:

- а) дефіцит;
- б) надлишок пропозиції;
- в) зміни пропозиції;
- г) зміни попиту.

26. Які з наведених чинників не призведуть до зміщення кривої попиту на футбольні м'ячі:

- а) дуже хороша погода;
- б) падіння ціни на баскетбольні битки;
- в) зростання ціни на баскетбольні м'ячі;
- г) всі наведені чинники спричиняють зміщення кривої попиту на футбольні м'ячі.

27. Якщо попит і пропозиція на товар збільшується, то:

- а) ціна збільшиться;
- б) збільшиться загальна кількість товару;
- в) ціна залишиться незмінною;
- г) добробут суспільства зросте.

28. Що може викликати падіння попиту на товар X:

- а) зменшення доходів споживача;
- б) підвищення цін на товари – субституту товару X;
- в) очікування зростання цін на товар X;
- г) спад пропозиції товару X.

29. Закон пропозиції, якщо ціни зростають, а інші умови незмінні проявляється у:

- а) збільшенні пропозиції;
- б) скороченні пропозиції;
- в) збільшенні обсягу пропозиції;
- г) скороченні обсягу пропозиції.

30. Закон попиту передбачає, що:

- а) збільшення пропозиції над попитом викличе збільшення ціни;
- б) якщо доходи у споживачів зростають, вони як правило, купують більше товарі;
- в) крива попиту має позитивний нахил;
- г) коли ціна товару падає, обсяг запланованих покупок зростає.

31. Чим можна пояснити зміщення кривої попиту на товар X?

- а) пропозиція товару X із деяких причин зменшилась;
- б) ціна товару X зросла, і, як наслідок цього, споживачі вирішили менше купувати даного товару;
- в) смаки споживачів викликали зацікавленість до товару X, і тому вони хочуть купувати його при будь-якій ціні більше, ніж раніше;
- г) ціна товару X знизилась, тому споживачі вирішили купувати його більше, ніж раніше.

32. Якщо попит падає, крива попиту переміщується:

- а) вниз і вліво;
- б) по напрямку часової стрілки;
- в) вверх і вліво;
- г) проти часової стрілки.

33. Зміни якого фактору не викликають переміщення кривої попиту?

- а) смаки і вподобання споживачів;
- б) розмір або розподіл національного доходу;
- в) ціни товару;
- г) кількість або вік споживачів.

34. Який із термінів характеризує здатність і бажання споживачів платити за будь-яке благо ?

- а) потреби;
- б) попит;
- в) необхідність;
- г) бажання.

35. Діяльність спекулянтів:

- а) збільшує ризик для здійснення законного підприємництва;
- б) посилює тенденцію до нестабільності цін;
- в) викликає економічні буми і рецесії;
- г) завжди приносить прибуток.

36. Зростання ціни на матеріали, необхідні для виробництва товару X, викличе:

- а) переміщення кривої попиту вверх(або вправо);
- б) переміщення кривої пропозиції вверх (або вліво);
- в) переміщення кривої попиту і кривої пропозиції вверх;
- г) переміщення кривої пропозиції вниз (або вправо).

37. Удосконалення технології переміщує:

- а) криву попиту вверх і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо ;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вверх і вліво.

38. Ринок товарів і послуг перебуває в стані рівноваги, якщо:

- а) попит дорівнює пропозиції;
- б) ціна дорівнює витратам плюс прибуток;
- в) рівень технології змінюється поступово;
- г) обсяг пропозиції дорівнює обсягу попиту.

39. Якщо ринкова ціна нижче рівноважної, то:

- а) з'являється надлишок товарів ;
- б) виникає дефіцит товарів;
- в) формується ринок покупця;
- г) падає ціна ресурсів.

40. Придбання товарів по низькій ціні на одному ринку і продаж по високій ціні на іншому не є:

- а) операцією з метою отримання прибутку;
- б) засобом підвищення пропозиції на ринку з високим рівнем цін;
- в) причиною цінової різниці на конкретних ринках ;
- г) засобом підвищення попиту на ринку з високим рівнем цін.

41. Попит і пропозиція можуть бути використані для пояснення координуючої ролі ціни:

- а) на товарному ринку;
- б) на ринку ресурсів;
- в) на валютному ринку;
- г) на будь-якому ринку.

42. Ймовірно, що причиною падіння ціни на товар є:

- а) зростання податків на приватне підприємництво;
- б) зростання доходів споживачів;
- в) зниження цін на виробничі ресурси;
- г) зниження ціни на взаємодоповнюючий товар.

43. Якщо два товари є взаємодоповнюючими, то зростання ціни на перший викличе:

- а) падіння попиту на другий товар;
- б) зростання попиту на другий товар;
- в) збільшення обсягу попиту на другий товар;
- г) падіння величини попиту на другий товар.

44. На ринковий попит не впливає:

- а) зміна в доході споживача;
- б) ціна на взаємопов'язані товари;
- в) ціна на ресурси;
- г) чисельність споживачів.

45. У випадку встановлення податку з одиниці товару на виробників:

- а) крива попиту зміститься праворуч паралельно до початкової, рівноважна ціна і обсяг зростуть;
- б) крива пропозиції зміститься ліворуч паралельно до початкової, рівноважна ціна зросте, а рівноважний обсяг зменшиться;
- в) крива пропозиції зміститься праворуч паралельно до початкової, рівноважна ціна зменшиться, а рівноважний обсяг збільшиться;
- г) крива попиту зміститься ліворуч паралельно до початкової, рівноважна ціна і обсяг зменшаться.

46. Внаслідок встановлення податку для виробників:

- а) ціна попиту перевищує ціну пропозиції на величину податку;
- б) рівноважна ціна зросте, але продавці отримують за товар ту ж величину податку, яку заплатять споживачі;
- в) рівноважна ціна зменшиться, але продавці отримують за товар ту ж величину податку, яку заплатять покупці;
- г) ціна пропозиції перевищуватиме ціну попиту на величину податку.

47. Якщо лінійні криві попиту і пропозиції є типовими спадною і висхідною, то з встановленням податку виробників:

- а) рівноважна ціна зросте на більшу величину, ніж величина податку;

- б) рівноважна ціна зростає на меншу величину, ніж величина податку;
- в) рівноважна ціна зростає на величину податку;
- г) рівноважна ціна не змінюється.

48. Сукупний попит – це:

- а) обсяг номінального ВВП, який макроекономічні суб'єкти мають бажання закупити з метою задоволення своїх потреб.
- б) обсяг реального ВВП, який макроекономічні суб'єкти мають бажання закупити з метою задоволення своїх потреб.
- в) обсяг потенційного ВВП, який макроекономічні суб'єкти мають бажання закупити з метою задоволення своїх потреб.
- г) обсяг номінального ЧНП, який економіка країни має бажання закупити з метою експорту.

49. На сукупний попит ціни впливають:

- а) прямо.
- б) обернено.
- в) безпосередньо.
- г) опосередковано.

50. До нецінових чинників сукупного попиту належать:

- а) ефект відсоткової ставки.
- б) ефект чистого експорту.
- в) зміни в економічній політиці держави.
- г) зміни у державних видатках.

51. В умовах повної зайнятості зростання сукупного попиту супроводжується:

- а) зменшенням безробіття.
- б) збільшенням номінального ВВП.
- в) збільшенням реального ВВП.
- г) зниженням цін.

52. До цінових чинників сукупного попиту належать:

- а) продуктивність основного капіталу.
- б) ефект багатства.
- в) зміни в економічній політиці держави.
- г) ефект відсоткової ставки.

53. Сукупна пропозиція – це:

- а) обсяг реального ВВП, який економіка пропонує для продажу з метою отримання прибутку.
- б) обсяг потенційного ВВП, який економіка пропонує для експорту з метою отримання доходу.
- в) обсяг номінального ЧВП, який економіка пропонує для продажу з метою отримання прибутку.
- г) обсяг прогнозного ВВП, який економіка планує виробити.

54. До цінових чинників сукупної пропозиції належать:

- а) зміна товарних цін.
- б) ефект відсоткової ставки.
- в) зміна цін на ресурси.

г) ефект чистого експорту.

55. До нецінових чинників сукупної пропозиції належать:

а) зміна товарних цін.

б) зміна цін на ресурси.

в) зміна субсидій.

г) зміни в продуктивності ресурсів.

56. Згідно з кейнсіанською моделлю рівноваги, економіка перебуває у стані рівноваги, якщо:

а) обсяг грошової пропозиції протягом певного періоду постійний.

б) державний бюджет збалансований.

в) сума споживчих витрат за вирахуванням заощаджень дорівнює обсягу інвестицій.

г) обсяг сукупної пропозиції дорівнює обсягу сукупного попиту.

57. Згідно з класичною моделлю сукупної пропозиції падіння сукупного попиту спричинює:

а) збільшення реального ВВП.

б) зниження цін.

в) збільшення прибутковості.

г) збільшення обсягів виробництва.

58. Зміщення кривої сукупного попиту управо не може означати:

а) підвищення рівня цін та реального обсягу ВВП одночасно.

б) підвищення рівня цін за відсутності зростання реального обсягу ВВП.

в) зростання реального ВВП за відсутності зростання цін.

г) підвищення рівня цін та падіння реального обсягу ВВП одночасно.

59. Результати переміщення кривої сукупного попиту праворуч або ліворуч однакові, якщо:

а) це переміщення відбувається на горизонтальному відрізку кривої сукупної пропозиції.

б) це переміщення відбувається на вертикальному відрізку кривої сукупної пропозиції.

в) це переміщення відбувається на проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції.

г) усі відповіді не правильні.

60. Якщо рівень цін зростає, а виробництво скорочується, то це викликано:

а) зсувом кривої сукупного попиту праворуч.

б) зсувом кривої сукупного попиту ліворуч.

в) зсувом кривої сукупної пропозиції праворуч.

г) зсувом кривої сукупної пропозиції ліворуч.

61. Крива сукупного попиту відбиває відношення між:

а) рівнем цін та сукупними витратами на купівлю товарів і послуг.

б) рівнем цін та створеним ВВП у реальному виразі.

в) рівнем цін, який визнають покупці, і рівнем цін який визнають продавці.

г) обсягами виробленого і спожитого ВВП у реальному виразі.

62. Проміжний відрізок на кривій сукупної пропозиції:

а) має додатній нахил.

- б) має від'ємний нахил.
- в) зображений вертикальною лінією.
- г) зображений горизонтальною лінією.

63. Якщо податки на підприємництво зростуть, це приведе до:

- а) зменшення сукупного попиту, а сукупна пропозиція залишиться не змінною.
- б) зменшення сукупної пропозиції, при незмінності сукупного попиту.
- в) зменшення сукупної пропозиції та сукупного попиту.
- г) зростання сукупної пропозиції та сукупного попиту.

64. Крива сукупної пропозиції виражає відношення між:

- а) рівнем цін та обсягом ВВП який споживається.
- б) рівнем цін та створеним ВВП у реальному виразі.
- в) рівнем цін, за яким виробники бажають продавати, а покупці – купувати товари.
- г) обсягами виробленого і спожитого ВВП у реальному виразі.

65. Зменшення сукупного попиту – це результат:

- а) ефекту реальних касових залишків.
- б) ефекту відсоткової ставки.
- в) ефекту імпортних закупок.
- г) усі відповіді не правильні.

II. Проаналізуйте запропоновані варіанти відповідей і виберіть кілька правильних відповідей.

1. Які з наведених елементів не передбачають діяльності ринкового механізму:

- а) виробництво зброї;
- б) охорона навколишнього середовища;
- в) державна власність?

2. Вкажіть види економічної активності, властиві домогосподарствам:

- а) споживання доходу;
- б) споживання ресурсів;
- в) пропозиція ресурсів;
- г) заощадження доходу;
- д) пропозиція послуг.

3. Що поєднує поняття «індивідуальна трудова діяльність»?

- а) надання платних послуг у домашніх умовах;
- б) споживання платних послуг у домашніх умовах;
- в) виробництво товарів на невеликих підприємствах дрібнотоварної власності;
- г) споживання товарів на невеликих підприємствах дрібнотоварної власності;
- д) особиста праця власника факторів виробництва в будь-якому секторі економіки.

Індивідуальні теоретичні завдання

1. На Ваш погляд, яка головна риса ринку і чому?
2. Розкрийте суть вислову: "невидима рука" ринку.
3. Покажіть, в чому полягає різниця між командною та ринковою економікою за такими показниками:
 - а) регулювання галузевих пропорцій;
 - б) регулювання розподілу ресурсів;
 - в) ціноутворення;
 - г) розподіл трудових ресурсів (професійний, територіальний);
 - д) державне регулювання?
4. Що таке "ринкова економіка"?
5. Що означає поняття "соціальне ринкове господарство"?
6. Що таке "змішана економіка"?
7. Чи тотожні поняття "ринкова економіка" і "соціальне ринкове господарство"? Наведіть аргументи.
8. Що таке "ціна ринкової рівноваги"?
9. Яка з наведених характеристик суперечить поняттю "конкурентний ринок":
 - а) велика кількість продавців;
 - б) виробник може впливати на ринкову ціну;
 - в) відносно легкий вхід виробників у конкретний ринок?
10. Що виражає взаємодія попиту та пропозиції?
11. Зобразити графічно ситуацію надлишку товару на ринку.
12. Зобразити графічно ситуацію дефіциту товару на ринку.
13. Зобразити графічно ситуацію ринкової рівноваги на ринку.
14. Чи є ринкова система найкращою? Наведіть аргументи.
15. Чи буде еластичним попит на товар, якщо він суттєво не змінюється при зростанні ціни?
16. На які товари попит, як правило, нееластичний?
17. Чи є еластичним попит на хліб, на автомобілі, на взуття?
18. Назвіть характеристики, які дають підставу називати сучасне ринкове господарство соціальним.
19. Чому існує багато визначень ринку?
20. Назвіть риси командної економіки. Чи справді вона неефективна?
21. Яким чином ринок здатний регулювати пропорції суспільного відтворення?
22. Який механізм узгодження виробництва та споживання діє в умовах ринку?
23. Вкажіть, коли відбуваються зміни в попиті або змінюється величина попиту, якщо:
 - а) споживчі доходи зростають, в результаті чого збільшується збут автомобілів;
 - б) перукар підвищив ціну за стрижку волосся і число клієнтів зменшується;
 - в) ціна на бензин впала, внаслідок чого зріс попит на автомобілі?

24. Вкажіть, коли відбуваються зміни у пропозиції або збільшується величина пропозиції, якщо:
- а) в результаті скорочення витрат виробництва виробники продають більше автомобілів;
 - б) внаслідок зниження ціни на пшеницю збільшився продаж кукурудзи;
 - в) внаслідок зниження роздрібною ціни на фруктову воду оптові поставки її скоротилися?
25. Що може збільшити попит на кока-колу? Що збільшуватиме пропозицію?
26. Що може збільшити попит на телевізори? Що збільшуватиме пропозицію?
27. Яким чином підвищення ціни на каву може вплинути на попит на чай?
28. Як діє на ринку досконалий конкурент?
29. Як діє на ринку недосконалий конкурент?
30. Для якої моделі ринку характерним є:
- а) активне застосування реклами, маркетингу;
 - б) економічна діяльність держави?
31. Чи є змішана економіка типом недосконалої конкуренції? Наведіть аргументи.
32. Чим відрізняється:
- а) ринок чистої конкуренції від ринку монополістичної конкуренції;
 - б) ринок чистої монополії від ринку олігополії?
33. Назвіть головну функцію міжгалузевої конкуренції.
34. Чи панування монополій означає ліквідацію конкуренції?
35. Чому діяльність монополій має шкідливий характер для суспільства?
36. Назвіть причини відхилень цін від вартості.
37. Ціна з точки зору теорії граничної корисності?
38. Ціна з точки зору теорії трудової вартості?
39. Як називається ціна:
- а) на готову продукцію, яка постачається у роздрібну торгівлю;
 - б) на вироблену продукцію для потреб іншого підприємства в межах одного концерну;
 - в) яка може бути нижчою собівартості на різні послуги виробничого та споживчого призначення;
 - г) яка встановлюється в результаті взаємодії попиту та пропозиції;
 - д) твердо визначена державою;
 - е) за якою продукція реалізується споживачам;
 - є) продавця, який контролює увесь ринок певного товару;
 - ж) за якою держава купує продукцію у сільськогосподарських виробників?
40. Державне регулювання цін в умовах ринкової та командної економіки — спільні риси та відмінності.
41. В якій ситуації на ринку домінує ціна споживача?
42. Чи існують монополійні ціни в умовах командної економіки? Якщо так, то хто і в якому вигляді одержує монополійний прибуток?
43. Що таке "лідерство в цінах"?
44. Чи можливе і в яких межах регулювання цін державою в умовах ринкової економіки?

45. Коли ціна відхиляється від вартості і коли збігається з нею?
46. Назвіть недоліки ціноутворення в умовах командної економіки.
47. Психологічні фактори ціноутворення.
48. Від чого залежить рівень світової ціни?
49. Чим обумовлена територіальна диференціація цін?
50. Відмінності між національною та світовою ціною.

Завдання для виконання практичної роботи

№ 1

Протягом року домогосподарства одержали доходи у вигляді заробітної платні в розмірі 200 грошових одиниць, орендну плату в 10 грош. од., 30 грошових одиниць земельної ренти. Доходи від власності склали 300 грош. од., відсотки на внески в банках — 30 грошових одиниць.

Держава виплатила трансферних платежів населенню в розмірі 50 грошових одиниць. При цьому внески в банках зросли на 100 грошових одиниць. Визначте:

- загальну суму доходу домогосподарств;
- співвідношення між споживанням і заощадженням. Продисконтуйте отримані доходи за ставкою дисконту 8% і визначте величину дисконтованого сумарного доходу домогосподарств до третього і четвертого року.

№ 2

Протягом року домогосподарства одержали доходи у вигляді заробітної платні в розмірі 150 грошових одиниць, орендну плату в 30 грош. од., 10 грошових одиниць земельної ренти. Доходи від власності склали 400 грош. од., відсотки на внески в банках — 20 грошових одиниць. Держава виплатила трансферних платежів населенню в розмірі 60 грошових одиниць. При цьому внески в банках зросли на 80 грошових одиниць. Визначте:

- загальну суму доходу домогосподарств;
- співвідношення між споживанням і заощадженням. Продисконтуйте отримані доходи за ставкою дисконту 7% і визначте величину дисконтованого сумарного доходу домогосподарств до третього і четвертого року.

№ 3

Протягом року домогосподарства одержали доходи у вигляді заробітної платні в розмірі 100 грошових одиниць, орендну плату в 10 грош. од., 20 грошових одиниць земельної ренти. Доходи від власності склали 70 грош. од., відсотки на внески в банках — 20 грошових одиниць. Держава виплатила трансферних платежів населенню в розмірі 30 грошових одиниць. При цьому внески в банках зросли на 50 грошових одиниць. Визначте:

- загальну суму доходу домогосподарств;

• співвідношення між споживанням і заощадженням. Продисконтуйте отримані доходи за ставкою дисконту 10% і визначте величину дисконтованого сумарного доходу домогосподарств до третього і четвертого року.

№ 4

Протягом місяця домашнє господарство одержало 2000 грн. заробітної платні, з якої виплачено податків і мита на суму 300 грн. Розмір допомоги з догляду за дитиною склав 50 грн.; 10 грн. було отримано у вигляді дивідендів і 200 — по переведенню від родичів через кордон. На оплату благ і послуг домогосподарство витратило 1800 грн., 60 грн. — на купівлю цінних паперів, а 100 грн. виявилися невикористаними.

- заповніть таблицю;
- складіть бюджетне рівняння домогосподарства;
- покажіть схематично бюджет домашнього господарства, проставивши цифри біля стрілок на схемі.

Рахунок бюджету домогосподарства

Використання	грн.	Ресурси	грн.
Усього		Усього	

№ 5

Протягом місяця домашнє господарство одержало 1800 грн. заробітної платні, з якої виплачено податків на суму 270 грн. Розмір допомоги за доглядом за дитиною склав 30 грн.; 40 грн. було отримано у вигляді дивідендів, 80 грн. — як державний кредит на часткову оплату навчання дитини у внз. На оплату благ і послуг домогосподарство витратило 1400 грн., на погашення боргу родичам за кордоном відправило 200 грн., а 80 грн. виявилися невикористаними.

Виконайте завдання пунктів а), б) і в), зазначені в попередній вправі.

№ 6

Протягом року домашнє господарство одержало 30000 грн. заробітної платні, з якої виплачено податків на суму 4800 грн. Розмір допомоги з догляду за дитиною склав 600 грн.; 400 грн. було отримано у вигляді дивідендів, 320 грн. — як державний кредит на часткову оплату навчання дитини у внз. На оплату благ і послуг домогосподарство витратило 18000 грн., на погашення боргу родичам за кордоном відправило 2000 грн., на купівлю цінних паперів — 1000 грн. Скільки гривень доходу домашнього господарства виявилися невикористаними.

Виконайте завдання пунктів а), б) і в), зазначені у вправі № 4.

№ 7

Зобразіть криві попиту та пропозиції на морозиво, визначте ціну рівноваги за наведеним у таблиці даними.

Ціна (грн.)	Величина попиту	Величина пропозиції

1,5	0	40
1,2	10	30
0,9	20	20
0,6	30	10
0,3	40	0
0	120	0

Як зміниться крива попиту та ціна рівноваги, якщо попит подвоїться?

№ 8

Серед студентів діє міні-ринок компакт-дисків. Покупцями є Коля, Оля, Таня, Толя і Поля. У таблиці вказано, за якою ціною вони готові купити компакт-диск.

Покупець	Ціна, яку готовий заплатити покупець (\$ за один диск)
Коля	10
Оля	8
Таня	5
Толя	4
Поля	2

Завдання:

- представте сукупний попит на компакт-диски табличним способом;
- представте попит на компакт-диски графічним способом.

№ 9

Представте на графіку наступні зміни попиту:

- доходи покупців зросли;
- кількість населення зменшилася.

№ 10

Більш високі ціни на яловичину, автомобілі та телевізори призведуть до скорочення попиту на кожне з цих благ. Придумайте які-небудь конкретні зміни (наприклад, у смаках, цінах на заміники, якості доповнюючих благ), які могли б підвищити попит на перераховані блага, щоб у дійсності при більш високих цінах міг пред'являти попит на більшу їх кількість. Чому це жодною мірою не протирічить закону попиту?

№ 11

Як вплинуло велике підвищення ціни на бензин на криву попиту на автомобілі з економним витрачанням пального?

№ 12

Столярня у районному центрі А спеціалізується на виготовленні меблів. На околиці міста розгорнулося будівництво дачного району. Як ця обставина може вплинути на пропозицію меблів?

№ 13

Серед студентів діє міні-ринок компакт-дисків. Продавцями є Маша, Саша, Олег, Даша і Паша. У таблиці вказано, за якою ціною вони готові продати компакт-диск.

Покупець	Ціна, яку готовий заплатити покупець (\$ за один диск)
Маша	2
Саша	4
Олег	5
Даша	8
Паша	10

Завдання:

- представте сукупну пропозицію на компакт-диски табличним способом;
- представте пропозицію на компакт-диски графічним способом.

№ 14

Представте на графіку наступні зміни пропозиції:

- пройшла мода на даний товар;
- зросла ціна на товари-замінники.

№ 15

Заповніть таблицю використовуючи символи « + », « - ».

Зміни (при інших рівних умовах)	Зрушення кривої D	Рух уздовж D	Зрушення кривої S	Рух уздовж S
Зміна цін на субститути або компоненти				
Введення нової технології				
Зміна моди на товари				
Зміна споживацьких доходів				
Зміна цін на сировину				

№ 16

Функція попиту на даний товар має вигляд $Q_D = 6 - P$, а функція пропозиції даного товару $Q_S = -9 + 2P$. Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну.

№ 17

Функція попиту на даний товар має вигляд $Q_D = 14 - 2P$, а функція пропозиції даного товару $Q_S = -4 + 2P$. Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну.

№ 18

Вписавши відсутній показник (?), назвіть приклади подій, які можуть привести до вказаного у таблиці стану на ринку.

варіанти	D	S	Q_e	P_e
1	?	↑	↑	↓
2	↓	?	↓	↓
3	↓	↓	↓	?
4	↓	↑	?	↓

№ 19

Функція попиту на даний товар має вигляд $Q_D = 6 - P$, а функція пропозиції даного товару $Q_S = -9 + 2P$. Оцініть ситуацію на ринку, якщо держава встановить фіксовану ціну на даний товар на рівні а) 4 гр. од.; б) 6 гр. од.

№ 20

Функція попиту на даний товар має вигляд $Q_D = 8 - P$, а функція пропозиції даного товару $Q_S = -4 + P$. Оцініть ситуацію на ринку, якщо держава встановить фіксовану ціну на даний товар на рівні а) 8 гр. од.; б) 5 гр. од.

Проблемні питання для дискусій

1. В чому полягає особливість сектора домогосподарств, порівняно з підприємницьким і державним секторами економіки?
2. Чим розрізняється структура доходів домашніх господарств в економічно розвинутих і бідних країнах?
3. Чим розрізняється структура витрат домашніх господарств в економічно розвинутих і бідних країнах?
4. Поясніть, у яких напрямках розвивається інвестиційна діяльність домогосподарств? Чи можна вважати купівлю житлового будинку домашнім господарством його інвестицією?
5. Поясніть, яке місце займають домогосподарства в кругообігу ресурсів і доходів?
6. Назвіть у порядку пріоритетності найважливіші проблеми, які постають перед Україною на шляху до розвиненої, соціально орієнтованої ринкової економіки.
7. В чому полягає, на Вашу думку, обмеженість дії ринкового механізму? Назвіть у переліку відповідно переваги та недоліки ринкового механізму.
8. Навести докази такого судження «Усі види ринків взаємопов'язані та взаємозалежні, зміни на одному з них призводять до змін на іншому або на інших».

9. Порівняйте попит на а) споживацькому ринку та ринку засобів виробництва;
б) ринку товарів (послуг) і ринку факторів.

**СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ (КАТЕГОРІЙ) ТА ЗАКОНІВ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ**

А

Абстрактна праця — праця як витрата людської робочої сили взагалі (поза конкретної форми її використання); праця, що створює вартість товару.

Аграрні (земельні) відносини — економічні відносини в суспільстві, які пов'язані з володінням і користуванням землею як головним засобом виробництва в аграрному секторі економіки.

Акціонування — процес перетворення підприємств (фірм), які базуються на державній або приватній формах власності, в акціонерні товариства. Останні утворюються на основі добровільного погодження юридичних і фізичних осіб (в т.ч. іноземних), що об'єднали свої кошти шляхом випуску акцій з метою здійснення господарської діяльності і отримання прибутку. А. — один із напрямків роздержавлення.

Антимонопольне регулювання ринку — комплекс заходів органів державної влади в країнах з ринковою економікою, спрямованих на підтримку конкурентного середовища, протидії монополізму і недобросовісній конкуренції. Захист економічної конкуренції — важливий напрямок діяльності держави в умовах ринку.

Б

Балансовий метод управління — засіб використання системи економічних показників на макрорівні, що дозволяє регулювати у загальному вигляді основні пропорції і співвідношення на рівні народного господарства (баланс матеріальних ресурсів, в т.ч. енергоносіїв, баланс платіжних засобів, баланс праці або трудових ресурсів та ін.).

Банк — кредитно-фінансова установа, яка акумулює тимчасово вільні грошові кошти і надає їх у вигляді **кредитів** підприємствам, установам, окремим громадянам, регулює грошовий обіг в країні.

Банківська система — сукупність різноманітних видів банків та банківських інститутів (державних, кооперативних, акціонерних, приватних) у їх взаємозв'язку: В.С. — складова частина кредитної системи, один із суб'єктів **кредитних відносин**, у відповідності із Законом України «Про банки і банківську діяльність» Б.С. має два рівні — Національний банк України і мережа інших банків.

Безробіття (неповна зайнятість) — соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу. Безробітними визнаються громадяни у працездатному віці, які з незалежних від них причин не мають заробітку або доходу і зареєстровані в державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу. **Причини Б.:** глибокі структурні зрушення у економіці, економічні спади, кризи, нерівномірне розміщення продуктивних сил, НТП. Виділяють технологічне, економічне, фрикційне, а також конверсійне безробіття.

В

Валовий внутрішній продукт — узагальнений економічний показник, розрахований у системі **національних розрахунків**, який оцінює остаточні результати поточного виробництва в країні за певний проміжок часу, являє

собою вартість спожитого основного капіталу у вигляді амортизації та вартість доданої вартості.

Валовий дохід — частина вартості виробленої продукції та наданих послуг за вирахуванням вартості матеріальних витрат, тобто знов створена вартість (заробітна плата та прибуток).

Валовий національний продукт — узагальнюючий економічний показник, який оцінює кінцеві результати поточної діяльності національної економіки за певний проміжок часу, В.Н.П. відрізняється від валового **внутрішнього продукту** тим, що В.Н.П. характеризує результати діяльності інституціональних одиниць країн, незалежно від їх територіального розміщення, тоді як В.В.П. — тільки розміщених на території давньої країни.

Валютна система — сукупність форм організації грошово-кредитних відносин, закріплена у міжнародних договірних і державно-правових нормах. Існує національна, регіональна та світова валютна система. Основою В.С. є національна система валюти, в яку входять банківські та кредитно-фінансові установи, біржі, режим валютного курсу, правила валютного регулювання і контролю, режим національного ринку валюти, правила міжнародних розрахунків та ін.

Вартість — категорія, що відбиває суспільно-необхідні витрати праці товаровиробників у процесі виробництва певного товару або надання послуги; суспільно-необхідні витрати формуються в суспільно нормальних умовах виробництва.

Вартість мінова — зовнішня форма прояву вартості у сфері обміну, пропорція, в якій один товар обмінюється на інший. Визначається кількістю та якістю затраченого суспільно необхідного часу на створення товарів (послуг), тобто їх вартість, а також співвідношенням попиту та пропозиції на той чи інший товар.

Вартість споживча — корисність речі, її здатність задовольняти певну потребу людини, суспільства. В.С. зумовлюють фізичні, хімічні та інші природні властивості речей, а також властивості, надані їм у результаті доцільної діяльності людини.

Виробництво — процес створення матеріальних благ та послуг, який здійснюється у поєднанні, взаємодії продуктивних сил та виробничих відносин; виробництво — перша фаза відтворюваного процесу.

Виробництво індивідуальне — виробництво в межах окремого господарюючого суб'єкта (підприємства, фірми, об'єднання тощо).

Виробництво суспільне — виробництво в межах суспільства, природна умова життя людей, матеріальна основа інших видів їх діяльності.

Витрати виробництва — сукупність витрат живої та уречевленої в засобах виробництва праці на всіх стадіях створення продукції або надання послуг.

Витрати змінні — витрати, загальна сума яких за певний період залежить від обсягу виготовленої продукції.

Витрати постійні — витрати, які не пов'язані з обсягом виробленої продукції (експлуатація будівель і споруд, витрати на управління тощо).

Витрати у довгостроковому періоді — витрати у часі, який достатній, щоб підприємство встигло змінити свої виробничі потужності.

Витрати у короткостроковому періоді — витрати у часі, якого замало, щоб підприємство встигло змінити свої виробничі потужності.

Виробничі відносини — відносини, що складаються між членами суспільства у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання благ і послуг; вирішальним для змісту В.В. є пануюча в суспільстві система **відносин власності**.

Власність економічна — провідна економічна категорія, бо відносини власності складають основу **економічної системи** суспільства. В.Е. — історично визначена система економічних відносин, яка складається між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання з приводу **привласнення** вироблених матеріальних благ і послуг. Провідними тут є відносини **привласнення засобів виробництва** (речового фактора), який виступає передумовою організації самого процесу виробництва. В.Е. може виступати в різних формах.

Власність юридична — категорія похідна, вторинна по відношенню до економічної категорії власності. В.Ю. охоплює комплекс врегульованих законом відносин, які знаходять прояв у праві володіння, праві користування та праві розпорядження певним майном, також людськими, природними та інтелектуальними ресурсами. Провідним для власника є право розпорядження. Існують такі форми власності, як власність народу України, приватна, колективна і державна.

Г

Глобалізація — комплексне геополітичне, гео економічне явище, яке справляє потужний вплив на всі сторони життєдіяльності сучасної людської цивілізації. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці і капіталів (особливо інноваційного спрямування), а провідну роль в цьому розвитку відіграють транснаціональні корпорації (ТНК) найбільш розвинених країн світу. Глобалізація — процес об'єктивний, спрямований на формування глобального економічного простору, проте його наслідки носять як позитивний, так і негативний характер (для держав, що мають інноваційно неконкурентноспроможні економіки).

Глобальні проблеми сучасності (економічний аспект) — комплекс проблем, які вийшли за межі окремих держав і зачіпають інтереси всього людства. До Г.П.С. відносять:

- 1) відвернення світової ядерної війни і роззброєння;
- 2) подолання екологічної кризи та ефективної і комплексної охорони навколишнього середовища;
- 3) подолання продовольчої, сировинної, енергетичної кризи;
- 4) проблему розвитку самої людини, перспективу забезпечення її гідного майбутнього.

Господарський механізм — система економічних, організаційних, правових та інших форм і методів управління господарською діяльністю на

різних рівнях управління економікою. Г.М. включає комплекс основних форм, методів і важелів використання економічних законів, розв'язання суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, а також всебічного розвитку людини і узгодження її інтересів з інтересами колективу, класу, суспільства. У наш час Г.М. формується у процесі оптимального поєднання державного регулювання економіки і ринкових важелів управління нею.

Гроші — особливий товар, який виконує роль загального еквівалента під час обміну товарів. Як економічна категорія гроші відбивають витрати суспільно необхідної праці, втіленої в товарі, і завдяки цьому забезпечується їх обмінюваність на всі інші товари.

Гроші світові — гроші, які функціонують як загальний спосіб платіжу, загальний купівельний засіб; Г.С. можна розглядати як символ абсолютно суспільної матеріалізації багатства: золото, тверді валюти найбільш розвинених країн світу (долар США, євро, японська єна, англійський фунт стерлінгів).

Грошовий обіг — рух грошей у готівковій та безготівковій формі, що обслуговує кругообіг товарів та послуг у процесі розширеного відтворення. У сучасний період гроші надходять у обіг через механізм банківського кредитування економічних суб'єктів.

Д

Державний бюджет — фінансова програма діяльності уряду на певний строк (як правило, на рік), являє собою склад майбутніх доходів і видатків держави; Д.Б. — кошти, які концентруються в руках держави для виконання своїх функцій. Місцеві органи самоврядування складають свої фінансові програми — місцеві бюджети.

Доходи — грошові надходження за одиницю часу юридичних та фізичних осіб, показник господарської діяльності підприємств, установ, організацій. Розрізняють Д. від реалізації товарів (послуг) та позареалізаційні (дивіденди, проценти та ін.).

Доходи населення — грошові та натуральні надходження громадян з різних джерел, використовується для задоволення особистих потреб, нетоварних витрат і приросту їх заощаджень. Д.С. бувають номінальні та реальні.

Е

Ефективність економічна — досягнення найбільших результатів при найменших витратах живої та уречевленої праці: знаходить вираз у максималізації чистого прибутку на одного зайнятого, що не включає необхідності використання показника норми прибутку.

Економічна система — сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямованої на виробництво, розподіл, обмін та споживання товарів та послуг, на регулювання економічної діяльності відповідно до мети суспільства. Основними елементами Е.С., її підсистемами є

продуктивні сили, техніко-економічні відносини, виробничі відносини або відносини економічної власності, господарський механізм.

Є

Європейська валютна система — форма організації валютних відносин країн-членів ЄЕС з метою сприяння їх зовнішньоекономічним відносинам шляхом стабілізації валютних курсів. Є.В.С. має свою грошову одиницю — євро, яка запроваджена Європейським союзом з метою протиставити свою колективну валюту американському долару. Величина євро розрахована на базі «кошика» національних валют країн-членів Європейського союзу.

Євро — грошова одиниця, що введена в обіг з 1 січня 2001 року країнами-членами Європейського союзу.

Ж

Жива праця — витрати фізичної та інтелектуальної енергії людини (працівника), яку він витрачає в процесі своєї діяльності; вимірюється в одиницях часу.

З

Зайнятість — сукупність соціально-економічних відносин між людьми щодо забезпечення працездатного населення робочими місцями, формування, розподілу та перерозподілу трудових ресурсів з метою участі їх у суспільно корисній праці і забезпечення розширеного відтворення робочої сили.

Зайнятість неповна (безробіття) — соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу. Безробітними визнаються громадяни у працездатному віці, які з незалежних від них причин не мають заробітку або доходу і зареєстровані в державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу. **Причини Б.:** глибокі структурні зрушення у економіці, економічні спади, кризи, нерівномірне розміщення продуктивних сил, НТП. Виділяють технологічне, економічне, фрикційне, а також конверсійне безробіття.

Закон вартості — об'єктивний закон товарного виробництва, відповідно до вимог якого:

1) вартість товару визначається витратами суспільної (а не індивідуальної) абстрактної праці;

2) обмін товарів має здійснюватись на еквівалентній (рівноцінній) основі.

Закон вартості діє, як бачимо, у сфері виробництва та у сфері обігу; він є провідним законом товарного виробництва.

Закон грошового обігу — економічний закон, який вимагає, щоб в обігу в кожний даний момент знаходилась лише певна, об'єктивно зумовлена кількість грошей. Цей закон відбиває зв'язок таких показників: грошової маси, суми цін товарів і послуг, взаємосплатувальних платежів, швидкості обігу грошей.

Закон економії часу — найбільш загальний закон, який відбиває залежність рівня розвитку як суспільства, так і окремого індивіда від ступеню

економії часу, конкретним проявом дії цього закону є закон продуктивності праці.

Закон конкуренції — відбиває суперництво (змагання) суб'єктів господарської діяльності за кращу реалізацію своїх інтересів, дія закону конкуренції веде до зменшення витрат виробництва і обігу.

Закон попиту — відбиває об'єктивний, суттєвий, постійний зв'язок між платоспроможним попитом та ціною; цей зв'язок зворотній; чим нижче ціна, тим вище попит і навпаки.

Закон продуктивності праці — відбиває залежність між мірою використання живої праці і результативністю цієї праці, вимірюється кількістю продукції, виробленої в одиницях часу.

Закон пропозиції — відбиває об'єктивний, суттєвий та постійний зв'язок між ціною та пропозицією товарів (послуг); цей зв'язок прямий: чим вище ціна, тим більше пропозиція товарів (послуг) з боку виробника.

Зарплата — грошовий вираз вартості і ціни робочої сили, визначається вартістю засобів існування, необхідних для її відтворення. Розрізняють 2 основні форми З.П. — погодинну і відрядну, а також номінальну і реальну.

I

Інтереси економічні — об'єктивні спонукальні мотиви економічної діяльності людей, зумовлені розвитком їх потреб, місцем у системі суспільного поділу праці, еволюцією відносин економічної власності та управління нею.

Інфраструктура ринку — сукупність підприємств, установ та організацій, які забезпечують ефективну взаємодію між основними суб'єктами ринкових відносин, між різними видами ринків (ринком товарів, ринком валюти, фондовим ринком тощо).

Інвестиції — сукупність витрат, що реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі економіки. Мета І. — одержання підприємницького доходу, прибутку, проценту. Розрізняють І. реальні та фінансові. До останніх відносять вкладення в цінні папери, банківські депозити.

Інвестиційна політика — комплекс заходів держави щодо спрямованості сукупності витрат, які реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі економіки.

Інфляція — підвищення загального рівня цін, знецінення грошей внаслідок переповнення каналів обігу грошовою масою. Веде до стихійного перерозподілу коштів між соціальними групами населення, падіння матеріальних стимулів до праці, зубожіння населення, падіння виробництва.

Інтернаціоналізація господарського життя — об'єктивний економічний процес виникнення і розвитку зв'язків між національними господарствами різних країн, що охоплює всі сфери суспільного відтворення і конкретизується у процесі інтернаціоналізації продуктивних сил і виробничих відносин (відносин економічної власності).

Інтернаціональна вартість — суспільно необхідні витрати праці на виробництво товару у світовому господарстві: визначаються суспільно необхідним часом для виготовлення товару в середньосвітових економічно

нормальних умовах виробництва (такі умови формуються в країнах-експортерах великих партій товарів). І.В. — основа для формування **світових цін**.

К

Капітал — економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини; вартість, яка внаслідок використання найманої робочої сили дає додану вартість. Капітал поділяють на **основний, оборотний, позичковий, акціонерний** та ін.

Капітал акціонерний — основний капітал акціонерного товариства, який утворюється шляхом об'єднання індивідуальних капіталів та за рахунок емісії акцій.

Капітал оборотний — та частина капіталу (виробничих фондів), яка споживається у кожному виробничому циклі і повністю переносить свою вартість на вартість виробленої продукції (послуг). Сюди відносять витрати на купівлю сировини, матеріалів, палива, комплектуючих виробів, на найм робочої сили.

Капітал основний — та частина капіталу (вартість споруд, машин, устаткування тощо), яка споживається на протязі декількох років і переносить свою вартість на вартість виробленої продукції певними частками.

Капітал позичковий — капітал, що взятий як позичка, тобто на певний термін і за певну плату (процент, відсоток).

Конвертованість валюти — здатність валюти певної країни вільно обмінюватись на валюти інших країн та міжнародні платіжні засоби за діючим курсом. Таку здатність мають валюти тих країн, які мають розвинуту ринкову економіку, сталий грошовий обіг. Розрізняють К.В. повну і часткову, внутрішню і зовнішню.

Конкретна праця — праця, що витрачається у певній корисній формі і створює **споживчу вартість товару**.

Конкуренція — відбиває такий стан, коли самостійні дії суб'єктів ринкових відносин обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, яких потребує споживач.

Кредитні відносини — такі відносини, які складаються у зв'язку з мобілізацією тимчасово вільних грошових коштів підприємств, установ, бюджету населення з метою наступного використання цих коштів для видачі позик на умовах тимчасового користування, повернення і винагороди (процентів) для задоволення економічних і соціальних потреб суспільства.

Криза економічна — різке падіння рівня розвитку виробництва, торгівлі; низький рівень економічного процесу.

Кругообіг капіталу — процес безперервного руху капіталу, що послідовно проходить три стадії перетворення: грошового на продуктивний, продуктивного на товарний і товарного на грошовий. Водночас капітал набуває трьох функціональних форм (грошової, продуктивної, товарної).

М

Мале підприємство (малий бізнес) — визначається в залежності від обсягу господарського обороту та кількості працюючих: кількість працюючих не повинна перевищувати 50 осіб, а обсяг валового доходу — 500 тисяч євро. У всіх країнах з розвинутою ринковою економікою М.П. користуються підтримкою держави.

Маркетинг — управління комерційною діяльністю підприємства (фірми) на основі інформації про потреби споживача і відповідності цим потребам товарів і послуг з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку і отримання максимального прибутку. На відміну від виробничого **менеджменту** М. представляє попит. Він поєднує в собі аналіз, планування і контроль за діяльністю фірми, націлений на збереження існуючих і завоювання потенційних ринків і має своїм завданням задоволення попиту покупців, з одного боку, і досягнення мети фірми — з другого.

Менеджмент — наука про управління, особливий вид діяльності, змістом якої є цілеспрямований вплив на працівників, на управління і координацію операцій фірми в умовах ринку для досягнення цілей, поставлених перед підприємством. Управління, в свою чергу — це процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідних для сформування і досягнення цілей організації. Характерною особливістю сучасного М. є тісний зв'язок з соціологією, психологією, конкретними дослідженнями організації та управління. Розрізняють М. загальний та функціональний (фінансовий, інвестиційний, інноваційний та ін.).

Методи державного регулювання — схема форм і заходів впливу на діяльність господарюючих суб'єктів ринкової економіки усіх форм власності на інтереси окремої людини, трудових колективів, соціальних верств і прошарків населення в будь-яких секторах економіки. Основними М.Д.Р. є адміністративні та економічні, проте перевага повинна віддаватись останнім.

Міжнародна економічна інтеграція — процес зближення і поступового об'єднання національних систем, сучасна найбільш розвинена форма процесу **інтернаціоналізації господарського життя**. За своєю структурою М.Е.І. — це інтернаціоналізація продуктивних сил, техніко-економічних відносин, виробничих відносин і національних господарських механізмів. М.Е.І. — матеріальна основа виникнення і розвитку **світового господарства**.

Міжнародний валютний фонд — міжнародна економічна (валютно-кредитна) організація, головний орган регулювання міжнародної валютної системи, який має статут спеціалізованої установи ООН. М.В.Ф. створено у 1944 році, його членами є 165 країн. Україну прийнято у члени М.В.Ф. у 1992 році. Фінансова база М.В.Ф. складається із внесків країн-учасниць у відповідних квотах, а також тимчасово залучених вільних ресурсів офіційних фінансових органів. М.В.Ф. видає кредити при дотриманні тією чи іншою країною режиму жорсткої економії, реформуванні податкової політики, скороченні бюджетних витрат.

Міжнародний поділ праці — вищий ступінь суспільного поділу праці, що базується на спеціалізації країн у виробництві окремих товарів та послуг,

якими вони обмінюються. Глибина М.П.П. визначається ступенем розвитку продуктивних сил, міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. М.П.П. разом з **міжнародною економічною інтеграцією** веде до подальшого розвитку **світового господарства**.

Міжнародний ринок позичкового капіталу — система економічних відносин, що забезпечує акумуляцію та перерозподіл позичкового капіталу між країнами залежно від економічних і політичних факторів. М.Р.П.К, поділяють на:

- 1)світовий грошовий ринок;
- 2)ринок євровалют.

Міжнародні економічні відносини — система господарських і торгово-економічних відносин між країнами світу, в яку входять обмін товарами, спеціалізація і кооперація виробництва, науково-технічне, промислове співробітництво, спільне підприємництво та інші форми. М.Е.В. є невід'ємною сферою розвинутого товарного виробництва.

Міжнародні економічні організації — комплекс економічних утворень (інститутів) різного типу на основі договорів між урядами, урядовими та господарськими організаціями країн.

М.Е.О. можуть бути світовими або регіональними, загальними та спеціалізованими. До найбільш значущих відносять такі М.Е.О.: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Генеральна угода тарифів і торгівлі (ГАТТ), Міжнародна торгова палата (МТП), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Докладніша інформація по М.Е.О. — у довідкових економічних виданнях.

Міжнародні кредитні відносини (міжнародний кредит) — позика у грошовій або товарній формі, яку кредитор однієї країни дає суб'єкту з іншої на умовах терміновості, обов'язковості повернення, забезпечення і платності. Суб'єктами М.К.В. є банки, компанії, приватні підприємства, уряди, міжнародні і регіональні організації. Кредит може бути короткостроковим (до 1 року), середньостроковим (до 3 років) і довгостроковим (понад 3 років). Залежно від того, хто є кредитором, розрізняють приватний кредит, кредит фірм і банків, урядовий, кредит міжнародних валютних організацій і банків розвитку.

Міжнародні резервні активи — валютні активи держав (банків, транснаціональних корпорацій), що становлять резерви міжнародних платіжних засобів. М.Р.А. включають золото і різні міжнародні вимоги в іноземних валютах — депозити, скарбницькі векселі, чеки, державні і муніципальні облігації, ринкові цінні папери. Країни-члени МВФ до М.Р.А. відносять також авуари в СДР та резервну позицію в МВФ, а країни ЄС — свої авуари в євро.

Монопольне (домінуюче) становище — домінуюче становище підприємця, яке дає йому можливість самостійно або разом з іншими підприємцями обмежувати конкуренцію на ринку певного товару. Монопольним визнається становище підприємця, частка якого на ринку певного товару перевищує 35 відсотків. Рішенням Антимонопольного комітету

України може визначатись монопольним становище підприємця, частка якого на ринку певного товару менше 35%.

Н

Натуральне виробництво (господарство) — тип господарювання, форма організації виробництва, в якому продукти виробляються лише для внутрігосподарського споживання, задоволення потреб виробників: обмін під час Н.В. має випадковий характер.

Науково-технічний прогрес — еволюційний, поступовий розвиток науки і техніки; революційний етап НТП отримав назву науково-технічної революції (НТР), коли наука перетворюється у безпосередньо продуктивну силу, постійно революціонізуючи розвиток техніки; характерною рисою сучасного НТП є те, що він охопив всі сторони життєдіяльності суспільства.

Національне багатство — вартість всіх виробничих та невиробничих фондів країни, запасів, резервів, особистого і державного майна. Н.Б. складається з накопичених продуктів минулої праці (національне майно), куди входять також товари народного споживання і ресурси, які враховані та залучені до економічного обороту. У складі Н.Б. враховується золотий запас країни і запаси та потреби оборони: розрахунки по Н.Б. проводяться у поточних та порівнюваних цінах.

Національний дохід — важливий показник на макрорівні, відбиває вартість зновуствореної вартості (у вигляді товарів народного споживання і засобів виробництва) за певний період. Н.Д. — це частина **сукупного суспільного продукту** за відрахуванням вартості використаних (спожитих) засобів розширення виробництва. Н.Д. використовується з метою задоволення потреб населення та **розширення** виробництва, розраховується трьома методами — виробничим, розподільчим та методом кінцевого споживання.

Національний ринок — сукупність всіх елементів ринкової структури та інфраструктури у взаємозв'язку і взаємодії в межах певної держави.

О

Обіг (оборот) капіталу — кругообіг капіталу, що здійснюється тривалий час (рік і більше).

Обігові кошти — показник, що відбиває вартість **оборотних фондів** та **фондів обігу**, взяту разом.

П

Підприємництво — самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку. Під час своєї діяльності підприємець має керуватись певними принципами.

Підприємство — самостійний господарський об'єкт, який на основі використання закріпленого за ним майна виробляє і реалізує продукцію, виконує певну роботу чи надає послуги. Підприємства можуть утворювати

об'єднання, проте такі дії не повинні суперечити антимонопольному законодавству України. Виділяють підприємства великі, середні та малі.

Податки — обов'язкові платежі до бюджету, які здійснюють фізичні та юридичні особи; з допомогою П. забезпечується близько 90% надходжень до бюджету і більше 70% — у місцеві. П. поділяються на прямі і непрямі (мити, акциз, податок на добавлену вартість); вони виконують фіскальну і соціально-економічну функції.

Потреби економічні — передумова і внутрішні спонукальні мотиви розвитку матеріального і духовного виробництва. Будучи усвідомленими, вони перетворюються в економічні інтереси.

Попит — представлені на ринку потреби в товарах (послугах), які забезпечені відповідною грошовою масою, т.з. платоспроможній попит.

Приватизація — придбання громадянами та їх об'єднаннями у держави в приватну (колективно-пайову) власність підприємств, паїв у статутному капіталі акціонерних товариств, житла, землі та інших об'єктів державної і муніципальної власності. П. розглядається як головна форма демонтажу економічної системи командно-адміністративної економіки.

Прибуток — важливий показник діяльності підприємств і банків; частина доходів, що залишаються після відрахування поточних витрат і процентів за короткостроковими кредитами банків. Розрізняють П. балансовий, загальний і чистий.

Принципи державного регулювання ринкової економіки —

1) мінімальне втручання державних органів у економічні процеси: їм делегуються тільки функції, які не можуть бути забезпечені безпосередніми суб'єктами ринкових відносин;

2) системний вплив на розвиток соціально-економічних процесів.

Продуктивні сили — сукупність речового фактора (засоби виробництва) та особового (працівники) у їх взаємозв'язку, рівень розвитку продуктивних сил — один із критеріїв розвитку економіки того чи іншого суспільства, продуктивні сили тісно пов'язані з виробничими відносинами.

Пропозиція — показник, який відбиває кількість товарів (послуг), які товаровиробники здатні спрямувати на ринок за певним рівнем цін. Джерелами товарної пропозиції є власне виробництво, товарні запаси, імпорт товарів.

Р

Рента — певний дохід від капіталу, рухомого і нерухомого майна, земельної ділянки, який не пов'язаний з підприємницькою діяльністю особи, яка отримує ренту. Рента — частина створеної додаткової вартості.

Рентні доходи — відносно стійкі доходи від певних видів власності (землі, нерухомого майна, облігацій). Серед Р.Д. виділяють земельну ренту як економічну форму реалізації земельної власності.

Ресурси економічні — матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, які в разі потреби можна використати в процесі суспільного виробництва; Р.Е. поділяють на природні, матеріальні, трудові, фінансові.

Ринок — сфера товарного обігу, де формується попит, пропозиція і ціна на товари (послуги), або — система економічних відносин, яка складається між продавцями і покупцями товарів (послуг) у процесі реалізації товарів (послуг). Ринок має досить **складну структуру та інфраструктуру**.

Ринок рівновагомий (збалансований) — ринок, на якому підтримується певна за загальним обсягом, структурою, асортиментом та якістю товарів відповідність між попитом та пропозицією. В умовах збалансованого ринку забезпечується безперервна реалізація запропонованих товарів, а також найбільш повне задоволення платоспроможного попиту. Для Р.Р. характерне панування рівновагової ціни.

Ринок світовий — сукупність національних ринків, пов'язаних між собою стійкими товарно-грошовими відносинами. Р.С. охоплює інтернаціональну сферу обміну країн світового співтовариства, базується на їх участі у **міжнародному поділі праці**. Ступінь розвитку Р.С. визначається рівнем зрілості державно-відокремлених продуктивних сил, виробничих відносин та ступенем їх інтернаціоналізації. Історично Р.С. передують формуванню світового господарства, а потім стає однією із основних його структурних ланок.

Роздержавлення — перехід (передача) державної власності в інші форми власності — приватну (приватизація), або колективну (акціонування).

С

Світове господарство — сукупність національних господарств та їх взаємних економічних зв'язків. С.Г. — матеріальна основа світового співтовариства, в сучасних умовах формується як системне утворення, в якому поєднуються в єдине ціле торгово-економічні риси та науково-технічні зв'язки. З виникненням С.Г. галузі національної економіки поступово охоплюються **міжнародним поділом праці**, включаються в систему **світового ринку**.

Світовий банк — система міжнаціональних фінансових установ при ООН, до якої входять:

1) Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), який надає довгострокові позики з метою стимулювання економічного розвитку країн-членів МБРР;

2) Міжнародна асоціація розвитку (МАР), яка надає пільгові позики країнам, що розвиваються, на рівні урядів;

3) Міжнародна фінансова корпорація (МФК), яка здійснює довгострокові вкладення капіталу в приватний сектор країн, що розвиваються. Обов'язкова умова — бути членом **Міжнародного валютного фонду**.

Світовий ринок капіталу — сукупність економічних відносин між власниками капіталу та споживачами з приводу його використання шляхом обміну. С.Р.К. складається в процесі міграції капіталу і поділяється на ринок підприємницького і позичкового капіталу.

Світовий ринок робочої сили — сукупність відносин з приводу трудової міграції вільних працівників. Виникнення С.Р.Р.С. пов'язане з розвитком машинної індустрії і відповідно з професіональними змінами; його

формування веде до втрат трудових ресурсів країн, що розвиваються, і виграшу розвинутих країн.

СДР — скорочена назва колективної валютної одиниці, яка, починаючи з 1970 року, використовується для здійснення взаємних розрахунків країн-членів МВФ. СДР введені в обіг у зв'язку з нестачею ліквідних засобів і поступово використовуються країнами-членами **МВФ** для поповнення своїх валютних резервів, для розрахунків з МВФ і між собою, для регулювання сальдо платіжних балансів. У межах свого ліміту СДР кожна країна-член МВФ може купувати потрібну їй іноземну валюту в інших членів МВФ, розраховуючись з нею в СДР через МВФ.

Система національних рахунків (СНР) — система зведених статистичних показників, які характеризують найбільш важливі аспекти і результати розвитку економіки. Рекомендована ООН в 1959 році і використовується у більшості країн світу. Сучасний варіант СНР містить показники, які відбивають **рух національного доходу, національного багатства**, міжгалузевих зв'язків, фінансових вимог (позики, кредити) та ін.

Собівартість — виражені в грошовій формі поточні витрати підприємств на виробництво і реалізацію продукції, робіт, послуг. С. — важливий якісний показник. Розрізняють С. цехову, в межах всього підприємства (фабрично-заводську) та повну або комерційну.

Соціальний захист — сукупність правових, економічних, соціальних гарантій, які закріплені законом і забезпечують кожному члену суспільства право на пристойний для людини рівень життя. Соціальний захист — важлива функція держави.

Соціальна політика — політика держави, спрямована на підвищення добробуту населення на основі прискореного розвитку соціальної сфери, активного сприяння соціальних факторів у зростанні, підвищенні ефективності економіки, а також на соціальний захист найменш забезпечених верств населення (безробітні, пенсіонери, багатодітні сім'ї тощо).

Соціальні фонди споживання — спеціальні фонди, які формуються з коштів національного доходу і призначені для забезпечення загальних (в межах суспільства) потреб населення (освіта, охорона здоров'я та ін.), а також потреб окремих верств населення (пенсійний фонд, фонд жертв Чорнобиля).

Структура ринку — співвідношення між окремими елементами ринкової системи, або система ринків. До структури ринку відносять такі його елементи, як ринок товарів, ринок послуг, ринок цінних паперів, ринок валюти, ринок робочої сили, ринок капіталів (інвестиційний ринок), ринок інформації. Кожний з елементів ринкової системи має свою **інфраструктуру**, яка, в свою чергу, характеризується мережею певних установ, організацій та ін.

Структурна політика — сукупність заходів держави, спрямованих на ліквідацію існуючих диспропорцій у народному господарстві (на подолання структурної кризи), на подолання незбалансованості між окремими галузями, сферами народного господарства. Важливий інструмент реалізації С.П. — **інвестиційна політика**.

Сукупний суспільний продукт — узагальнюючий показник, який відбиває вартість соціальних благ, створених тільки у сфері матеріального виробництва за певний період. Недоліки цього показника — містить повторний (і більше) розрахунок вартості, не враховує результати діяльності невиробничої сфери.

Т

Теорія циклів економічного розвитку — з'ясовує сутність та механізм циклічної несталості економіки, вивчає фактори, які впливають на тривалість циклу. Кожний цикл економічного розвитку включає чотири стадії: криза, депресія, поживлення, піднесення, а далі — знову повторення циклу.

Товар — продукт праці, виготовлений з метою обміну або продажу. На відміну від продукту, як результату натурального господарства, товару притаманна **суспільна споживча вартість**.

Товарне виробництво — форма суспільного виробництва, коли продукти виробляються не для особистого споживання самого виробника, а для обміну через купівлю-продаж. Умовами виникнення та розвитку Т.В. є:

- 1) суспільний поділ праці;
- 2) наявність економічно незалежних, здійснюючих свою діяльність на підставі використання певної (в т.ч. приватної) форми власності, уособлених товаровиробників, які спеціалізуються на виготовленні певних товарів (послуг).

Ф

Фактори виробництва — будь-які елементи процесу виробництва, які впливають на нього, визначають його результати та ефективність; у вузькому розумінні Ф.В. — це продуктивні сили суспільства, а саме — засоби і предмети праці (речовий фактор) та робоча сила (особовий фактор).

Фінанси (фінансові відносини) — система економічних відносин, які складаються між державою, підприємствами і громадянами щодо привласнення частини **національного доходу** через механізм оподаткування та його розподілу відповідно до виконання державою соціально-економічних функцій. З точки зору речового змісту Ф. є сукупністю всіх грошових коштів, їх розподілу і використання. Ф. поділяються на фінанси підприємств, фінанси держави і населення. Основні функції Ф. — розподільча, стимулююча, контрольна.

Фінансова система — організаційно оформлена сукупність, взаємозв'язок окремих елементів, ланок фінансових відносин. До Ф.С. входять банки, страхові компанії, валютні та інвестиційні фонди тощо.

Фонди обігу — вартість готової продукції та гроші, що знаходяться на рахунку підприємства в банку.

Фонди оборотні — див. капітал оборотній.

Фонди основні — див. капітал основний.

Форми вартості — в процесі досить тривалого, еволюційного розвитку форми вартості остання набувала таких форм: проста або випадкова, розгорнута, загальна і, нарешті, **грошова**.

Форми суспільного виробництва (господарства) — конкретні, історично обумовлені форми господарювання, а саме — **натуральна і товарна**.

Функції державного регулювання в умовах ринку — до провідних, цілеспрямованих напрямків діяльності держави в умовах ринку слід віднести:

- 1) формування економічних інститутів державного управління;
- 2) розробку і погодження стратегії економічної, соціальної та науково-технічної політики;
- 3) укріплення умов функціонування ринку, активізацію ринкових відносин, пом'якшення впливу кризових явищ;
- 4) регулювання пропозиції та попиту на товари (послуги);
- 5) перерозподіл доходів населення і суб'єктів господарювання, спрямований на пом'якшення соціальної нерівності;
- 6) стимулювання виробництва, що створюється на базі нових технологій;
- 7) розробка регіональної політики;
- 8) розробка і реалізація системи соціального захисту населення;
- 9) вироблення та забезпечення заходів з охорони навколишнього середовища.

Ц

Цикл — сукупність явищ, процесів, які складають кругообіг на протязі певного проміжку часу. Існують поняття — економічний цикл, виробничий цикл, у часі — річний, п'ятирічний та ін.

Цикл ділової активності — період поживлення, розширення або звуження сфери ділової активності, який безпосередньо пов'язаний зі зростанням або падінням споживчого попиту, обсягу виробництва товарів та послуг.

Ціна — грошовий вираз вартості; кількість грошей або інших товарів і послуг, що сплачуються та отримуються за одиницю товару або послуг. Ц. відбиває споживчі властивості товару, купівельну спроможність грошової одиниці, ступінь рідкості товару, характер та силу конкуренції та ін. Таким чином, Ц. складається під впливом численних об'єктивних і суб'єктивних факторів, може виступати у різних видах (оптова, роздрібна, вільна, регульована та ін.) і може виконувати ряд функцій: обліково-аналітичну, стимулюючу, розподільчу, регулюючу та соціальну.

Ціни світові — ціни, за якими здійснюються операції на **світовому ринку**. Ц.С. є основою зовнішньоекономічних цін.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюбик С.Д., Ривак О.С. *Основи економічної теорії: Навч. Посіб.* – К.: Знання, 2006. – 481 с.
2. Бутук О.І., Волкова Н.І. *Економічна теорія: тренінг-курс: Навч. Посіб.* – К.: Знання, 2007. – 291 с.
3. *Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича.* – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
4. Мочерний С.В. *Політекономія: Підручник.* – 2-ге вид., випр. – К.: Вікар, 2005. – 386 с.
5. Злупко С.М. *Історія економічної теорії: Підручник.* – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання 2005. – 719с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

6. *Політекономія: Підручник. /За ред. Ю. В. Ніколенка.* – Київ, ЦУЛ, 2003
7. *Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича.* – 5-те вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2006. – 615 с.
8. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баласт рик Л.О. *Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича.* – 3-тє вид., випр. – К.: Знання, 2006. – 623 с.
9. Михайлушкин А.И. *Основи економіки: Учеб. для вузов / А.И. Михайлушкин, П.Д. Шимко.* – М.: Дрофа, 2003. – 320 с.
10. Юхименко П.І., Леоненко П.М. *Історія економічних учень: Підручник.* – К.: Знання, 2005. – 583 с.
11. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. *Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка.* – К.: ЦНЛ, 2005. – 652 с.
12. *Горбач Л. М., Плотніков О. В. Міжнародні економічні відносини.* – К.: Кондор, 2005. – 266 с.
13. Круш П. В., Тульчинська С. О. *Макроекономіка.* – К.: ЦНЛ. 2005. – 400 с.
14. *Макроекономічна теорія / За ред. Г. І. Башняни* – Л.: Новий Світ-2000, 2005. – 552 с.
15. Мельникова В. І., Климова Н. І. *Макроекономіка.* – К.: Професіонал, 2004. – 394 с.
16. *Основи економічної теорії / За ред. А. Чухна.* – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.
17. *Політична економія / За ред. В. О. Рибалкіна.* – К.: Академвидав, 2004. – 671 с.
18. Предборський В.А. *Економічна теорія.* – К.: Кондор, 2003. – 492 с.
19. Солонінко К. С. *Макроекономіка.* – К.: ЦУЛ, 2002. – 320 с.

20. Чепінога В. Г. Основи економічної теорії. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 456 с.
21. *Основи економічної теорії: політекономічний аспект. Підручник. /За ред. Г. Н. Климка, В. Н. Нестеренка. – 2-е вид., К.: Вища школа, 1997. – 743 с.*
22. *Основи економічної теорії. Підручник: у 2-х кн./За ред. Ю.В.Ніколенка. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.*
23. *Общая экономическая теория: (политэкономия): Учеб./Под общ. ред. В. И. Видяпина, Г. П. Журавлёвой. – М.: Промо-Медиа, 1995. – 608 с.*
24. Андрійчук В.І. Економіка аграрних підприємств. К., Віпол, 1996.
25. Барр Р. Политическая экономия : в 2-х т./Пер.с.фр.- М.: Международные отношения, 1995.
26. Бобров В.Я. Основи ринкової економіки: Підручник,- - К.: Либідь, 1995.
27. Борисов Е.Ф. Экономическая теория: Курс лекций для студ. высш. учеб. Заведений./ "Знание" России. Центр ин-т непрер. образования -М., 1996.
28. Борисов Е.Ф. Экономическая теория: Учебник, - М., Юрист, 1997.
29. Бузгалин А.В. Переходная экономика: курс лекций по политической экономии.М.. Таурис, Просперус, 1994.
30. Бураковский І. Теорія міжнародної торгівлі. К., Основи, 1996.
31. Воробьев Е.М. Экономическая теория. Фортуна -Пресс. Харьков, 1997.
32. Гальперин В.М., Игнатъев С.М., Моргунов В.И., Микроэкономика : В.2.т/ Общ. ред. Гальперина . СПб: Экон. школа, 1994.
33. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкин Ю.І. Основи економічної теорії. Київ, 1995.
34. Деньги. Составитель и автор вступительной статьи А.А. Чухно К.: Украина, 1997
35. Дзюбик С., Ривак О. Основи економічної теорії. - К.,: Основи, 1994
36. Долан Э. Дж., Линдсней Д. Микроэкономика /Пер.с. англ. В.Лукашевича и др., Под общ ред. Б.Лисовика и В.Лукашевича. СПб., 1994.
37. Єременко В.Г. Основи соціальної економіки (популярний курс). К.,МАУП., 1997.
38. В.Е. Есипов и др. Цены и ценообразование. Учебник.: Питер, 1999.
39. Жид Ш., Рист Ш. История экономических учений. /пер.с англ./ М.1995.
40. Казаков А.П., Минаева Н.В. Экономика : Курс лекций : Упражнения. Тесты и тренинги. -. М.: ЦИПКК АП, 1996.
41. Кривцов А.С. Бережной В.М. Основы экономической теории. Харьков: Прапор., 1999.
42. Курс переходной экономики : Учеб. для вузов./ Под ред. Л.Абалкина. - М., 1997.
43. Курс экономической теории: Общие основы экономической теории, микроэкономика, макроэкономика, переходная экономика: Учеб. Пособие / проф. А.В.Сидорович; Моск. Гос.ун-т : -М.: ДНС, 1997.

44. Курс экономической теории/Московский гос.институт международных отношений МИД РФ/ Под.общ. ред. Проф. М.Н. Чепурина, проф. Киселевой. Киров: АСА, 1995.

45. Линвуд Т., Тайгер С., Макроэкономическая теория и переходная экономика Учебник.- М., 1996.

46. Лисовицкий В. Микроэкономика. Х. Оригинал, 1995.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Нормативні акти

1. Конституція (Основний Закон) України. — К., 1996.

2. Бюджетний кодекс України // ВВРУ. — 2001. — № 37-38.

3. Господарський кодекс України: Офіційний текст. — К.: Юрінком Інтер, 2003.

4. Цивільний кодекс України: Офіційний текст. — К.: Юрінком Інтер, 2003.

5. Закон України «Про власність» // ВВРУ. — 1991. — № 20 (з наступними змінами і доповненнями).*

6. Закон України «Про господарські товариства» // ВВРУ. — 1991. — №49.

7. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» // ВВРУ. — 2000. — № 51-52.

8. Закон України «Про ціни та ціноутворення» // ВВРУ. — 1990. — № 52.

9. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // ВВРУ. — 2001. — № 5-6.

10. Закон України «Про Національний банк України» // ВВРУ. — 1999. — № 29.

11. Закон України «Про інноваційну діяльність» // ВВРУ. — 2002. — № 36.

12. Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» // ВВРУ. — 2003. — № 7.

13. Закон України «Про приватизацію майна державних підприємств» // ВВРУ. — 1992. — № 24.

14. Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств» // ВВРУ. — 1992. — № 24.

15. Закон України «Про товарну біржу» // ВВРУ. — 1992. — № 10.

16. Закон України «Про цінні папери та фондову біржу» // ВВРУ. — 1991. — №38.

17. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // ВВРУ.— 1991.—№29.

18. Закон України «Про захист економічної конкуренції» // ВВРУ.— 2001.—№12.

19. Закон України «Про зайнятість населення» // ВВРУ. — 1991.—№14.

20. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» // ВВРУ. — 2000. — № 36.
21. Закон України «Про ціни і ціноутворення» // ВВРУ. — 1990. — № 52.
22. Закон України «Про систему оподаткування» // ВВРУ. — 1991.—№39.
23. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // ВВРУ. — 1991. — №47.
24. Закон України «Про захист іноземних інвестицій» // ВВРУ. — 1991. — № 46.
25. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» // ВВРУ.— 2003. — № 5.
26. Концепція переходу України до ринкової економіки: Схвалена постановою Верховної Ради України 1 листопада 1990 р. //ВВРУ. — 1990. — № 48, або 36. «Нове законодавство України».— Вип. 1. — К.,1992.

Монографії

27. Башнянин Г.І. Ринкові економічні системи. — Львів, 2001.
28. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму. — К.: КНЕУ, 2003.
29. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. — Донецьк: Янтра, 2001.
30. Глобалізація і безпека розвитку / За ред. Білоруса О.Г. — К.: КНЕУ, 2001.
31. Горкіна Л.М. І. Туган-Барановський в економічній теорії та історії. — К.: ІЕ НАНУ, 2001.
32. Долішній М.І. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці (теорія і практика) — Львів, 1997.
33. Ершов М.В. Валютно-финансовые механизмы в современном мире. Кризисный опыт конца 90-х годов. М.: Экономика, 2000.— 319 с.
34. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика. — К.: НІСД, 2003.
35. Ковальчук А.Т. Банки. Кредит. Фінанси: законодавчо-правовий вимір. — К.: Парламентське видавництво, 2004.
36. Курицкий А.Б. Транснациональные корпорации в информационном обществе. М.: Судостроение, 1998. — 230 с.
37. Лексис В. Кредит и банки / Пер. с нем. — М.: Перспектива, 1994.
38. Марконелл К.Р. Брю С.Л. Экономика: Принципы, проблемы и политика: В 2 т.: пер. с англ. — М.: Республика, 1992. — Т. 1.
39. Мир на рубеже тысячелетий. Прогноз развития мировой экономики до 2015 года. (ИМЭМО РАН) / Под ред. В. Мартынова, А.А. Дынкина. М.: Новый век, 2001. — 591 с.
40. Мировая экономика. Введение во внешнеэкономическую деятельность/ Под ред. А.К. Шуркалина, Н.С. Цыпиной. — М.: Логос, 2000.
41. Молчанов А.В. Коммерческий банк современной России: теория и практика. — М.: Финансы и статистика, 1996.
42. Попович В.М. Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань. — К.: Науково-видавничий центр «Правові джерела»,

1995.

43. Предборський В.А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: Монографія. — К.: Кондор, 2005.

44. Севрук Б.Т. Банковские риски. — М.: «Дело ЛТД». — 1995.

45. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П. Основи безпеки банківської системи та банківської діяльності. — К.: Кондор, 2004.

46. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження. — К.: Арттек, 1995.

Підручники, навчальні посібники

47. Баб'як М.М., Пешенкова Л.А., Рибчук А.В. Економічна теорія. Навч. посібник. — К., 2005.

48. Біленчук П.Д., Диннік О.Г., Лютий І.О., Скороход О.В. Банківське право: українське та європейське. / За ред. П.Д. Біленчука. Навчальний посібник. — К.: Атіка, 1999. — 400 с

49. Бункина М.К., Семенов А.М. Основы валютных отношений: Учеб. пособие. — М.: Юрайт, 1998. — 192 с.

50. Гаркавенко В. Маркетинг. — К.: Лібра, 1998.

51. Герчикова И.Н. Международные экономические организации: регулирование мирохозяйственных связей и предпринимательской деятельности: Учеб. пособие. — М.: Изд-во АО Консалт-банкир, 2000. — 624 с.

52. Економічна теорія: Політекономія / Підручник за ред. В.Д. Базилевича. — К.: Знання-Прес, 2001.

53. Зюнькін А.Г. Фінансове право: Опорний конспект лекцій.— К.: МАУП, 2003. — 3-є вид., доп.

54. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. — Учебное пособие для вузов. — М.: Междунар. отношения, 1999.

55. Костюченко О.А. Банківське право: Банківська система. Національний банк. Комерційні банки. Розрахунки і кредитування. Ринок цінних паперів. Національне валютне законодавство: Підручник. — 3-є вид. — К.: А.С.К., 2003.

56. Мочерний С, Довбенко М. Економічна теорія: Підручник.—К.: Академія, 2004.

57. Мочерний С.В. Основи економічних знань: Запитання і відповіді. — К.: Феміна, 1996.

58. Овчинников Г.П. Международная экономика: Учеб. пособие для вузов. — СПб.: Изд-во Михайлова В.А.; Изд-во Полиус, 1998. — 620 с.

59. Основи економічних теорій: навч. посібник / За ред. Предборського В.А. — К.: Фенікс, 2001.

60. Основи економічної теорії: Підручник. — К.: Кондор, 2002.

61. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / Відп. ред. Климко Г.Н. — К.: Знання-прес, 2002.

62. Предборський В.А., Гарін Б.Б., Кухаренко В.Д. Основи економічної теорії: Підручник. — Кондор, 2003.

63. Старостенко Т.Г. Економічна теорія: Навч. посіб. для дистанц. навчання. — К.: Університет «Україна», 2004.
64. Старостенко Т.Г. Політична економія: Посіб. для дистанц. навчання. — К.: Університет «Україна», 2004.
65. Тіньова економіка та організована економічна злочинність: Посібник / За ред. В.А. Предборського. — К.: Фенікс, 1999.
66. Ульянова Л.П. Політекономія: питання і відповіді: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003.
67. Уразов А.У. Основи економічної теорії: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2005.
68. Філософія: Навч. посібник / За ред. І.Ф. Надольного. — К.: Вікар, 2005.
69. Шегда А. Основи менеджменту. — К.: Знання, 1998.
70. Экономика и управление, финансы и право / Авт.-сост. Л.П. Кураков, В.Л. Кураков, А.Л. Кураков. — М.: Вуз и школа, 2004. — 1288 с.

Статті

71. Алексеєнко Л., Алексеєнко М. Формування статутного капіталу банку // Фінанси України. — 2005. — № 4.
72. Артус М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки // Фінанси України. — 2005. — № 5.
73. Архангельський Ю. та інші. Про вибір форм власності в контексті економічної ефективності приватизації в Україні // Економіка України. — 2005. — № 1.
74. Бандилет А. Стан і перспективи розвитку корпоративних структур власності // Економіка України. — 2005. — № 11.
75. Безчастний Л., Онишко С Тенденції на світовому ринку капіталів та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні // Економіка України. — 2001. — № 3.
76. Бендерський Ю. Реалії світогосподарських процесів і місце в них України // Економіка України. — 2000. — № 1.
77. Білоус Г. Розвиток малого підприємництва в Україні // Економіка України. — 2002. — № 2.
78. Будкін В. Передумови і результати трансформації власності у постсоціалістичних державах // Економіка України. — 2002. — № 5.
79. Бутко М., Білокур К. Ринок праці та процеси його регіональної трансформації // Економіка України. — 1998. — № 5.
80. Вахненко Т. Оптимізація валютно-курсової політики в Україні // Економіка України. — 2005. — № 1.
81. Величко О. Становлення і розвиток грошово-кредитної системи України // Економіка України. — 2001. — № 5.
82. Власюк В. Трансформація фінансово-кредитних систем перехідних економік // Фінанси України. — 2005. — № 1.
83. Вовканич С. Соціогуманістичний контекст наукомісткої економіки інноваційного суспільства // Економіка України. — 2005. — № 2,3.
84. Галиця І. Державне регулювання в умовах ринкових відносин //

Економіка України. — 2002. — № 6.

85. Гальчинський А. Монетарна складова стратегії економічного розвитку // Економіка України. — 2002. — № 7.

86. Горбачов В., Гурченко О. Еволюція та сучасний стан наукових уявлень про інтенсифікацію виробництва // Економіка України. — 2005. — № 1.

87. Горобець Л. Поняття банківського кредиту та кредитних операцій банку // Право України. — 2002. — № 2.

88. Гош О. Визначальний фактор відродження продуктивних сил України // Економіка України. — 2003. — № 6.

89. Гош О. Гроші в системі економічних відносин // Економіка України. — 2002. — № 4.

90. Гош О. Об'єктивні засади ціноутворення в постсоціалістичній Україні // Економіка України. — 2001. — № 1.

91. Гриценко А. Логіка курсу економічної теорії // Економіка України. — 2000. — № 4.

92. Гриценко А., Соболев В. Ринкова інфраструктура: суть, функції, будова // Економіка України. — 1998. — № 4.

93. Губський Б. Європейський вектор інтеграційної політики України // Економіка України. — 2003. — № 5.

94. Губський Б. та інш. Інтернаціоналізація української економіки // Економіка України. — 2000. — № 9.

95. Євтух Л. Довгострокові програми в економіці України, їхня суть і класифікація // Фінанси України. — 2005. — № 1.

96. Єременко В. Економічна наука: проблеми логіки, методології, класифікації // Економіка України. — 2005. — № 12.

97. Єрмоленко В. Майновий комплекс підприємництва як об'єкт правовідносин // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 12.

98. Єщенко П. Економіка перехідного періоду: теоретико-методологічні і методичні підходи // Економіка України. — 2001. — № 5.

99. Жаліло Я. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки // Економіка України. — 2005. — № 1.

100. Захарін А. Удосконалення механізму податкового регулювання сталого економічного розвитку // Фінанси України. — 2005. — № 2.

101. Збарський М. Інтереси — рушійна сила суспільного прогресу // Економіка України. — 1999. — № 7.

102. Зевин Л. Проблемы регулирования глобальных экономических процессов // Мировая экономика и международные отношения. — 2002. — № 7. — с. 38.

103. Злупко С. Новаторські теорії українських економістів: роль у розвитку світової економічної науки // Економіка України. — 2002. — № 9, 10.

104. Калюжний В. Удосконалені і нові методи вимірювання впливу капіталу, праці та продуктивності на зростання ВВП // Економіка України. — 2003. — № 6.

105. Карцев В. Сутність і основні форми процесу роздержавлення в Україні // Економіка України. — 2001. — № 9.

106. Ключко В. Глобалізація та її вплив на країни з перехідною економікою // Економіка України. — 2001. — № 10.
107. Ковальов Д., Плетнікова І. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємництва // Економічна безпека. — 2001. — № 4.
108. Ковальчук Т., Коваль М. Основні чинники інфляції в Україні // Економіка України. — 1996. — № 3, 4.
109. Корчак Н. Принципи інституту антимонопольного регулювання в Україні // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 11.
110. Крамаренко Г. Ціноутворення в умовах ринкових реформ // Фінанси України. — 2005. — № 4.
111. Кредисов В. Держава і ринок: необхідність взаємодії в перехідній економіці // Економіка України. — 2002. — № 2.
112. Кулик О. Банківська система на шляху реформи // Урядовий кур'єр, — 2003. — № 87. — С 8.
113. Кульчицький М., Перун З. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом // Фінанси України. — 2005. — № 2.
114. Кухленко О., Смирнова О. Стратегія інвестиційної діяльності в Україні // Економіка України. — 2002. — № 11.
115. Лазня І., Рибалкін В. Загальний закон власності // Економіка України. — 2001. — № 9.
116. Ластовецький А. Організаційно-правове регулювання підприємництва за умов перехідної економіки в Україні // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 12.
117. Ластовецький В. Класифікація витрат виробництва // Економіка України. — 1999. — № 3.
118. Лисецький А. Сільськогосподарська рента: теорія і практика // Економіка України. — 2003. — № 10.
119. Лодзинський К., Мазурок П. Первісне нагромадження капіталу та підприємництво в Україні // Економіка України. — 2003. — № 4.
120. Лукашенко А., Сергійко О. Проблеми державної політики підтримки малого підприємництва в Україні // Право України. — 1999. — № 6.
121. Лукінов І. До питання про концепцію і модель сучасного економічного розвитку України // Економіка України. — 2001. — № 6.
122. Лукінов І. Методи і засоби державного регулювання економіки перехідного періоду // Економіка України. — 1999. — № 5.
123. Луніна І. Податкова політика України в контексті створення умов для економічного зростання // Економіка України. — 2000. — № 9.
124. Лютий І. Новітні тенденції розвитку фінансової системи держави // Фінанси України. — 2004. — № 5.
125. Львовчкін С. Податкова структура в Україні та шляхи її вдосконалення // Економіка України. — 1999. — № 8.
126. Макеев В. Визначення понять «ринок» і «ринкові відносини» // Економіка України. — 1997. — № 2.
127. Михайленко О. Роль внутрішнього ринку в соціально-економічному розвитку України // Економіка України. — 2002. — № 2.

128. Міщук Г. Товарні біржі України: тенденції та проблеми розвитку // Економіка України. — 2005. — № 4.
129. Могильний О. До питання про багатокладність сільсько-господарського господарства // Економіка України. — 2005. — № 6.
130. Мокряк В., Мокряк Е. До питання про сучасне трактування капіталістичної приватної власності // Економіка України. — 2005. — № 5.
131. Молчанов А. В., Тавасиев А. Банковская система России: какой ей быть? // Бизнес и банки. — 1994. — № 2. — С. 1-2.
132. Мочерний С. До питання про постіндустріальне суспільство // Економіка України. — 2002. — № 9.
133. Мочерний С. Моделі трансформаційних процесів економіки // Економіка України. — 2000. — № 2.
134. Мочерний С. та інш. Сутність фінансів у контексті економічних відносин // Фінанси України. — 2005. — № 3.
135. Мочерний С., Устенко О. Предмет економічної теорії // Економіка України. — 2003. — № 9, 10.
136. Мясникова Л. «Новая экономика» — вызов постмодернизма // Свободная мысль — XXI. 2001. № 4.
137. Найдьонов В., Махмудов О. Про реформування податкової системи // Економіка України. — 2001. — № 12.
138. Новіков В. Проблеми реалізації державної політики регулювання доходів населення // Економіка України. — 2002. — № 9.
139. Новіков В. Структурна динаміка і регулювання заробітної плати та доходів населення // Економіка України. — 2003. — № 10.
140. Островская О. Европейский союз. // Мировая экономика и международные отношения. — 2002. — № 8, — с. 24.
141. Павлищенко М. Модифікація вартості товару // Економіка України. — 2001. — № 7.
142. Павлищенко М. Політекономія -ядро економічної теорії // Економіка України. — 2002. — № 7.
143. Павлюк К. Оцінка виконання бюджетних програм: результативні показники // Фінанси України. — 2005. — № 2.
144. Палкін Ю. Соціально-економічна справедливість в умовах ринку // Економіка України. — 1997. — № 10.
145. Панасюк Б. Податковий кодекс — барометр становища в суспільстві // Економіка України. — 2002. — № 12.
146. Пастернак-Таранущенко Г. Результати дослідження шляхів забезпечення економічної безпеки України // Економіка України. — 1999. — № 2.
147. Петкова Л. До питання про якість економічного зростання України // Економіка України. — 2005. — № 6.
148. Покрита А. Про еволюцію товарної форми продукту // Економіка України. — 2001. — № 11.
149. Попова В., Попов В. Реалії та перспективи економічного зростання в Україні // Економіка України. — 2005. — № 6.

150. Предборський В. До питання про сутність тіньової економіки // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 12.
151. Прилипко Ю. та інш. Методичні рекомендації щодо інтегральної оцінки обсягів тіньової економіки // Економіка України. — 2005. — № 6.
152. Прісняков В. Детінізація економіки // Фінанси України.
153. Раевский К.Е. Рыночное реформирование банковской системы в Украине: концептуальные положения // Вестник НБУ. — 1996. — №1.
154. Рекомендації парламентських слухань «Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку». Схвалено Постановою Верховної Ради України від 15 травня 2003 р. № 781-ГУ // Голос України. — 2003. — № 101. — С 10.
155. Рибалкін В. Ринок як економічний інститут власності // Економіка України. — 2001. — № 2.
156. Рубан В. та інш. Інноваційна модель стратегічного розвитку України // Економіка України. — 2003. — № 6.
157. Сажинець С, Лищишин М. До економічного аналізу промислової власності підприємств // Підприємництво, господарство і право.— 2005.— № 3.
158. Сизоненко В. Теорія підприємництва: здобутки і проблеми дослідження // Економіка України. — 2002. — № 9.
159. Сохань П. Становлення банківської системи України (1991-1994 рр.) // Банківська справа. — 1996. — № 3. — С 34-46.
160. Старшинський М. Правовий статус банку: зміст та процедура набуття // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 12.
161. Стоян В. Методологічні аспекти обліку витрат виробництва // Фінанси України. — 1997. — № 10.
162. Струніна В. Іноземні інвестиції у контексті співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями // Економіка України. — 2002. — № 4.
163. Суботович Ю. Фінанси в економічній системі держави // Фінанси України. — 2004. — № 5.
164. Тарасович В. Про предмет фундаментальної економічної науки // Економіка України. — 1998. — № 4.
165. Теліщук М. Теоретичні аспекти удосконалення ринку праці // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 10.
166. Тимошенко Ю. Аналітична оцінка перебудови відносин власності в Україні // Економіка України. — 2003. — № 8.
167. Тимошенко Ю. Перспективи трансформації власності в Україні // Економіка України. — 2003. — № 10.
168. Туленков М.В. Теоретико-методологічні аспекти сучасного банківського менеджменту // Додаток № 9 с 14 до журналу Персонал. — 2000. — № 4 (58). — С 105-116.
169. Федулова Л., Пашута М. Розвиток національної інноваційної системи України // Економіка України. — 2005. — № 4.
170. Хохлов М. Про економічний зміст категорії власності в транзитивній економіці // Економіка України. — 2002. — № 1.

171. Чечетов М. Організаційно-правове забезпечення приватизації в Україні // Економіка України. — 2005. — № 2.
172. Чистилін Д. До питання стратегії економічного зростання України // Економіка України. — 2003. — № 1, 2.
173. Чорна Л. Теоретичні засади механізму державного регулювання роздрібних цін // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 4.
174. Чухліб А. Сутність і природа витрат на виробництво // Фінанси України. — 1997. — №9.
175. Чухно А. Нова економічна політика // Економіка України. — 2005. — № 6.
176. Чухно А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України // Економіка України. — 2001. — № 11, 12.
177. Шаповалов А. Зниження ризиків, або чого вчить закордонний досвід // Голос України. — 2002. — № 60. — С. 28.
178. Шибаршова Л. та ін. Приватизація власності та розвиток організаційно-правових форм підприємництва // Економіка України. — 2001. — № 1.
179. Штепа Л. Оцінка відносин власності в умовах трансформації економіки України // Фінанси України. — 2005. — № 4.
180. Щербак В. Світові моделі оподаткування // Економіка України. — 2001. — № 11.

Словники, довідкові видання

181. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / Авт. и сост. А.Б. Борисов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Книжный мир, 2005. — 860 с.
182. Економічна енциклопедія (у трьох томах). — К.: Видавничий центр «Академія», 2000.
183. Новый экономический и юридический словарь / А.Н. Азрилиян, О.М. Азрилиян, Е.В. Калашникова, О.В. Квардакова.; Под ред. А.Н. Азрилияна. — М.: Институт новой экономики, 2003. — 1088 с.
184. Российский торгово-экономический словарь / Под ред. С.Н. Бабурина. — М.: Экономистъ, 2005. — 525 с.
185. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия. - М.: ИНФРА-М, 2005. — 724 с.
186. Русско-украинский финансово-банковский словарь / Сост. В.Н. Копорулина, И.В. Копорулина. — Х.: «Консум», 1997.
187. Финансово-кредитный словарь: В 3-х т. — Т. 2. / Гл. ред. В.Ф. Гарбузов. — М.: Финансы и статистика, 1986.
188. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Под общ. ред. д.э.н., проф. А.Г. Грязновой. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 1168 с.
189. Яценко Н.Е. Толковый словарь обществоведческих терминов. — СПб.: «Лань», 1999. — 528 с. — (Серия «Учебники для вузов. Спец. литература»).

Адреси в глобальній комп'ютерній мережі Internet

190. Див. [http: www.google.com.ua](http://www.google.com.ua)
191. Див. [http: www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)